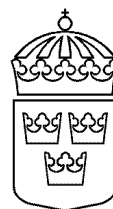

Riksdagens protokoll

2000/01:90

Tisdagen den 3 april

Protokoll
2000/01:90

Kl. 14.00 – 16.20
18.00 – 19.30

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 27 och 28 mars.

2 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 2000/01:330

Till riksdagen

Interpellation 2000/01:330 av Carl-Erik Hedlund (m) om Sveriges oskyddade kulturarv.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 24 april 2001.

Skälet till dröjsmålet är att interpellanten kunde inte närvara vid av mig föreslagen debattdag.

Stockholm den 29 mars 2001

Kulturdepartementet

Marita Ulvskog

Interpellation 2000/01:341

Till riksdagen

Interpellation 2000/01:341 av Lena Ek om Sveriges åtagande enligt Kyotoprotokollet.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 24 april.

Skälet till dröjsmålet är utlandsresa.

Stockholm den 29 mars 2001

Miljödepartementet

Kjell Larsson

Enligt uppdrag

Kathrin Flossing

Expeditions- och rättschef

Till riksdagen

Interpellation 2000/01:333 av Anne-Katrine Dunker (m) om bemaningsföretag för kulturskapare.

Interpellationen kommer att besvaras onsdagen den 2 maj 2001.

Skälet till dröjsmålet är att vi inte kunnat finna en tidigare debattdag som passar både interpellanten och mig.

Stockholm den 29 mars 2001

Kulturdepartementet

Marita Ulvskog

Svar på
interpellationer

3 § Svar på interpellation 2000/01:272 om *public service*-företagens oberoende

Anf. 1 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Först vill jag passa på att varmt gratulera Ola Karlsson till att han har blivit pappa till en liten Ylva, dvs. en ulv i femininform. Som småbarnsförälder har han ännu ett mycket roligt och rikt liv att se fram emot.

Fru talman! Ola Karlsson har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att säkerställa att program som sänds av *public service*-företagen inte är köpta av regeringsmakten. Han har också frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att tillse att regeringen och statliga myndigheter inte köper TV-program för att främja egna politiska intressen.

Ola Karlsson tar upp exempel på en rad olika program som han menar har finansierats på ett sätt som skulle äventyra *public service*-företagens självständighet. Som ett särskilt exempel tar han programmet Storforum, som enligt Ola Karlsson skulle ha kommit till efter en "beställning" till Modern TV av en tjänsteman vid Jordbruksdepartementet. Granskningsnämnden för radio och TV har inlett en granskning av programmet Storforum som sändes av Sveriges Utbildningsradio den 28 januari, och det är därför för tidigt för mig att kommentera Ola Karlssons beskrivning av hur programmet har finansierats.

Jag vill börja med att redogöra för dagens regler när det gäller sponsring av program i Sveriges Television, SVT, och Sveriges Utbildningsradio, UR.

Av nu gällande sändningstillstånd framgår att SVT och UR får sända sponsrade program med vissa restriktioner. SVT får inte sända sådana sponsrade program där sponsorsbidraget har tillfallit SVT direkt eller medfört att SVT:s kostnader för programmet påtagligt har minskat. Sponsring får förekomma i SVT:s sändningar i samband med sportprogram. Dessutom får sponsring förekomma av program som innebär utsändningar av en allmän sammankomst eller offentlig tillställning där SVT är arrangör. Det förutsätter dock att det är ett arrangemang inom ramen för ett åtagande gentemot EBU, European Broadcasting Union, eller ett arrangemang av liknande betydelse samt att programmet direktsänds till fler länder. Inte heller UR får sända sådana sponsrade program där sponsorsbidraget har tillfallit UR direkt eller medfört att UR:s kost-

nader för programmet påtagligt har minskat. Om bidrag till finansieringen av programmet har lämnats på annat sätt av någon som inte är engagerad inom radio eller TV eller med att framställa audiovisuella verk ska upplysning om detta lämnas om det inte är så att uppgiften kan erhållas utan svårighet eller om det är uppenbart att den skulle sakna betydelse för tittarna och lyssnarna.

Ola Karlsson har rätt i att den kritiskt granskande samhällsdebatten är en viktig del av *public service*-uppdraget och att det är viktigt att det finns resurser till den verksamheten.

Regeringen föreslår i propositionen *Radio och TV i allmänhetens tjänst 2002–2005* (prop. 2000/01:94) som lämnades till riksdagen den 22 mars att SVT, Sveriges Radio och UR ska få ökade resurser för att kunna leva upp till sitt uppdrag. Ola Karlsson har själv ingått i den parlamentariska arbetsgrupp som medverkat vid beredningen av förslaget till nya sändningstillstånd. Han känner därför väl till att regeringen i propositionen på flera punkter slår fast den viktiga roll som *public service*-radio och -TV spelar i dag. Förslaget till riksdagen om nya riktlinjer för *public service*-företagen betonar företagens roll och uppgift.

En grundsten i uppdraget för radio och TV i allmänhetens tjänst är att programverksamheten ska bedrivas självständigt i förhållande till staten, olika ekonomiska, politiska och andra intresse- och maktsfärer. Sändningarna ska präglas av det demokratiska statsskickets grundideér samt uppfylla krav på opartiskhet och saklighet.

Regeringen föreslår i propositionen att radion och televisionen i allmänhetens tjänst ska vara av hög kvalitet och ha ett brett och varierat utbud. Företagen ska ges goda förutsättningar att planera sin verksamhet, de ska ha tillräckliga resurser och en organisation som hindrar att regering, riksdag eller andra intressen kan påverka innehållet i sändningarna.

I propositionen betonar regeringen vikten av att *public service*-företagen slår vakt om det publicistiska oberoendet. Företagen bör vara medvetna om risken att även ett relativt begränsat inslag av kommersiell finansiering kan medföra att programföretagen och därmed allmänhetens förtroende för verksamheten tar skada. Enligt regeringens förslag ska dagens regler för sponsring vara oförändrade. Det borde inte råda något tvivel om att publicistisk självständighet och oberoende är överordnade intressen för programföretagen.

De av regeringen föreslagna riktlinjerna skapar, tillsammans med trygga ekonomiska villkor, goda förutsättningar för en oberoende och opartisk radio och TV i allmänhetens tjänst även i framtiden.

Anf. 2 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! Låt mig först tacka både för svaret och för gratulationen. Jag kan redan nu försäkra att vara småbarnsförälder innebär att många av prioriteringarna i livet förändras, inte minst inställningen till vikten och betydelsen av en del politiska debatter. Nog om detta.

Är *public service*-företagen oberoende? Efter vårens debatt och avslöjanden i medierna finns det skäl att ställa sig den frågan. Kan vi vara säkra på att det är kritisk granskning som programmen ägnar sig åt när programmen är delvis betalade av statliga myndigheter och av organisationer?

Både SVT, SR och UR har haft en särställning i folks uppfattning vad gäller synen på oberoende och opartiskhet. Vårens avslöjanden ger skäl att ompröva den särställningen. Det mest tydliga exemplet var det debattprogram som sändes av UR den 28 januari om matsäkerhet. Debattprogrammet hade enligt uppgifter i medierna tillkommit på initiativ av Jordbruksdepartementets departementsråd Christer Wretborn. Syftet var att departementet skulle kunna sätta agendan både med avseende på innehåll och vilka som skulle medverka i programmet. Wretborn hade enligt samma uppgifter tagit kontakt med producentbolaget för att de skulle producera och därefter sälja in programmet till UR. För att skaffa finansiärer erbjöd Modern TV bl.a. Livsmedelsverket, Krav eller ICA att få använda programmet för internt bruk, s.k. visningsrätt, om de betalade 250 000 kr vardera. Flera av organisationerna uppfattade att ett villkor för att få vara med i studion var att betala de 250 000 kronorna. När Krav inte ville betala tog Wretborn kontakt med Kravs informationschef och meddelade att det fanns goda möjligheter att få bidrag från Jordbruksdepartementet som skulle täcka kostnaderna för att medverka.

Slutsatsen blir att departementet på olika sätt manövrerade fram det debattprogram som visades i Utbildningsradions regi. Jag menar att det är ytterligt allvarligt när departement på det här sättet griper in och försöker styra över innehållet i det som borde vara oberoende debattprogram.

Jordbruksminister Margareta Winberg har i ett interpellationssvar bekräftat att man har fått ansökan om bidrag. Vad som hände var att det hela blev offentligt. Därefter drogs ansökan tillbaka, varför inga pengar betalats ut.

Nu har frågan om sponsring av program delvis varit uppe i den beredningsgrupp som har förberett regeringens proposition. Men tyvärr kom dessa avslöjanden fram så sent att de i praktiken inte kunde påverka beredningsarbetet. Det var i realiteten närmast avslutat när avslöjandena kom. Det gör att det där inte fördes någon djupgående diskussion om detta.

Det finns två viktiga frågor att ställa. Den första frågan är: Finns det skäl att förändra regelverken för programföretagen med anledning av detta? Här ger ministern svaret nej, eftersom det är samma regler som fortfarande föreslås gälla. Den andra frågan är: Vad görs för att tillse att regeringen inte köper möjligheten att påverka TV-program? Här får jag inget svar alls.

Jag vill upprepa frågan. Vad tänker statsrådet göra?

Anf. 3 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Jag tycker nog att en del av Ola Karlssons beskyllningar och den dom han utfärdar om programmet Storforum är att gå händelserna i förväg. Låt Granskningsnämnden granska programmet så får vi se vad det leder fram till. Det är det första.

Det andra är att Ola Karlsson anser att när han själv hade makten över detta för en månad sedan kom fallet upp så sent att han inte kunde använda sig av den makten. Han tycker att vi ska gå in och störa *public service*-företagens oberoende genom att varena gå genom att dyker upp någon liten debatt kring *public service* ska vi politiker i regering och

riksdag in och direkt utmana detta oberoende för *public service*-företagen genom att peta i regelverket en gång till.

Public service-propositionen är mycket tydlig. En del tycker att den är för tydlig när det gäller just oberoendet av kommersiella aktörer och reklam. Vi har valt att lägga nya pengar t.o.m. när det gäller Internet-verksamheten för att man inte heller där ska bli beroende av kommersiella aktörer och reklamskyltar.

Den politiska signalen som ges när ett tillstånd är på väg att löpa ut och ska efterträdas av ett nytt har varit väldigt tydlig. *Public service* ska vara oberoende i förhållande till alla typer av maktsfärer, och den ska vara icke-kommersiell. Det är det unika och det som ger en styrka.

Anf. 4 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! Det är ett tydligt besked statsrådet ger. Det finns ingen anledning att förändra några regler vad gäller sponsring av program. Jag är inte lika säker på det svaret.

Jag tycker att det är allvarligt när den här typen av avslöjanden kommer. Det visar att departementen försöker påverka utformningen av TV-program. Vi kan av Granskningsnämndens bedömningar av andra program se att det inte alls är ovanligt att myndigheter är med och finansierar TV-produktioner.

Det gäller t.ex. programmet Alla möjliga jobb. Det var en serie om 15 direktsända heltimmesprogram som delvis betalades av Arbetsmarknadsstyrelsen. Det ger skäl att ställa frågan: Är verkligen *public service*-produktionen oberoende när de statliga myndigheterna i praktiken betalar delar av produktionen av enskilda program?

Hur kan vi som TV-tittare vara säkra på att det är en oberoende och kritisk granskning av myndigheterna när samma myndigheter är med och betalar delar av kostnaderna? Å ena sidan handlar ett regelverk om att tillse att programföretagen inte får finansiera sig på detta sätt. Sedan finns det också ett regelverk som kan sättas upp för vad statliga myndigheter och departement får ägna sig åt.

Är det rimligt att Jordbruksdepartementet betalar för att styra TV-program? Är det rimligt att Arbetsmarknadsstyrelsen betalar för att SVT ska producera program som sedan sänds i SVT? Jag tycker att det är viktiga frågor som tyvärr inte får det seriösa svar från statsrådet som skulle behövas.

Jag inser till fullo att det finns ett starkt intresse från myndigheter och departement att vilja styra debatten. Men det borde formuleras regelverk som hindrar statliga myndigheter och departement att gå in och köpa sig programtid i TV-bolagen, och då framför allt i *public service*-bolagen.

Anf. 5 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Det Ola Karlsson nu gör är att han egentligen säger att han lät tillfället gå sig ur händerna. Han hade kunnat påverka sponsringsreglerna i det nya tillstånd som vi nu har beslutat om vad gäller förhållandet mellan staten och *public service*-företagen.

Han valde att låta tillfället gå honom ur händerna. Nu vill han att morsan Ulvskog ska in och städa upp och ta striden för något som han själv inte tog striden för, och detta när tillfället är förbi.

Prot. 2000/01:90

3 april

Svar på
interpellationer

Vad vill han då i stället? Sponsringsinkomsterna för Sveriges Television uppgår till ungefär 1 % av den totala ekonomiska omslutningen under ett år. Vad han i stället vill är att göra om *public service*-företagen så att de inte längre är oberoende.

Han vill finansiera det med statsbidrag till t.ex. Stenbeckkoncernen eller Bonnierkoncernen. Han vill att den *public service*-verksamhet som moderaterna anser vara motiverad ska produceras efter upphandling eller entreprenad inom ramen för andra företags radio- och TV-program.

Mot den bakgrunden förstår jag över huvud taget inte varför Ola Karlsson talar om oberoende när det gäller *public service*. Jag ser det mer som en attack på ett de facto oberoende *public service*-företag som han vill ersätta med ekonomiskt och politiskt mycket beroende företag, inte *public service*-företag utan särintresseföretag.

Anf. 6 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! Kan jag tolka statsrådet så att loppet inte är kört, att det fortfarande finns utrymme för behandling och beslut i riksdagen, och att statsrådet är positiv till en skrivning som skulle skärpa regelverket så att det helt går att utesluta att statliga myndigheter påverkar programutbudet i de tre programföretagen?

I dag är reglerna sådana att det ska medföra att kostnaderna för programmet påtagligt har minskat. Är statsrådet beredd att stryka ”påtagligt” så att det inte kvarstår någon risk alls för att myndigheter, organisationer och andra genom att bistå med finansiella medel kan påverka vilka program som sänds i UR, SVT och SR?

Anf. 7 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Återigen måste jag konstatera att moderaterna har varit med till 100 % – till vartenda kommatecken – på den *public service*-proposition som vi beslutade om för bara någon vecka sedan. Nu vill Ola Karlsson riva upp denna överenskommelse. Den varade alltså inte mer än några veckor. Det tycker jag är väldigt dålig stil.

Ola Karlsson skötte inte sitt uppdrag i *Public service*-beredningen. Nu vill han komma igen antingen via andra partikamrater i riksdagen eller via statsrådet. Det är dålig stil. Det är dessutom ett dåligt alternativ han själv har att komma med när det gäller *public service*-företagens framtid.

Jag håller definitivt inte med honom om att statliga myndigheter skulle försöka påverka programutbudet i *public service*. Det är en gammal dålig moderat myt, och jag hoppas att han kommer att ta sitt ansvar och icke försöka riva upp den överenskommelse som vi var helt ense om mellan samtliga partier i denna riksdag tills för bara någon vecka sedan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 8 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Sonja Fransson har frågat socialminister Lars Engqvist vilka åtgärder som avses vidtas för att respekten för mänskliga rättigheter också ska gälla de ca 2 miljoner funktionshindrade i Central- och Östeuropa.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara på interpellationen.

En väg mot att förbättra funktionshindrade personers situation i hela Europa är EU-utvidgningen. Därigenom måste kandidatländerna uppfylla kriterier för upprätthållandet av de mänskliga rättigheterna. Den ekonomiska tillväxten i kandidatländerna ger också allt större möjligheter till förbättringar. Således blir medlemskapet i EU, och även vägen dit, en mycket viktig del i att förbättra förhållandena.

Kandidatländernas framsteg i denna process utvärderas årligen av kommissionen avseende uppfyllnaden av de s.k. politiska Köpenhamns-kriterierna. Dessa inkluderar bl.a. respekten för de mänskliga rättigheterna för alla medborgare, inklusive medborgare med funktionshinder.

Att förhandla om medlemskap innebär att kandidatländerna förklarar sig villiga att anta EU:s hela regelverk. Därmed accepterar kandidatländerna också de bestämmelser som reglerar handikappfrågor inom EU.

När det gäller funktionshindrade personers situation regleras detta generellt sett i EU-fördragets artikel 13. Inom ramen för den inre marknaden finns även direktiv där funktionshindrade berörs. EU har i sina gemensamma positioner beträffande kapitel 13, som gäller socialpolitik, betonat vikten av att kandidatländerna tar över EU-regelverket och har uppmanat dem att bekämpa diskriminering på dessa områden och att ge information till EU om de åtgärder som vidtas.

När kandidatländerna förklarar att de accepterar akin – regelverket – innebär det att de även ska införliva och tillämpa allt som ingår i regelverket när de blir medlemmar. I synnerhet under senare tid har betoning också lagts på övervakningen, som innebär att man noga följer upp att kandidatländerna verkligen lever upp till sina åtaganden.

Det är helt klart att situationen för barnen och de som fortfarande finns på vårdhemmen i vuxen ålder är mycket svår i Central- och Östeuropa och i Ryssland, och att betydande insatser krävs, både politiskt och ekonomiskt.

Vår erfarenhet har lärt oss att det krävs stora resurser för att åstadkomma förändringar. Förändringar måste ske både i form av lagstiftning och ansvarsfördelning samt vad gäller organisation och administration. Ansträngningarna bör därför inrikta sig på att få till stånd dels ett socialförsäkringssystem som omfattar skydd för föräldrar, dels en fungerande socialtjänst som kan hjälpa familjer att behålla sina barn hemma.

Ländernas regeringar är medvetna om problemen, och ansträngningar görs för att förbättra funktionshindrade personers situation. Förutom insatser från respektive lands regering genomförs även många bilaterala och multilaterala insatser, de senare med stöd från bl.a. Världsbanken och FN-organ. Hälso- och sjukvårdens Östeuropakommitté arbetar med hjälp av medel från Sida med kunskapsutvecklande projekt inom hälso-

*Svar på
interpellationer*

och sjukvården och närliggande delar av socialtjänsten. Det berör främst våra grannländer i Östersjöregionen.

I ett flertal av länderna i Central- och Östeuropa och i Ryssland gör Sida i dag stora insatser ämnade att bättre integrera personer med funktionshinder i samhället. Insatserna syftar framför allt till att minska antalet institutionaliserade personer, samt till att förebygga att barn hamnar på institution. Dessutom utbildas tjänstemän att arbeta på ett mer konstruktivt sätt med funktionshindrade. Sida har även projekt där arbetsplatser anpassas för att ge förutsättningar för funktionshindrade att bli mer delaktiga inom arbetsmarknaden.

Under det svenska ordförandeskapet äger en rad aktiviteter rum med inriktning på den sociala situationen i kandidatländerna, inte minst med fokus på funktionshindrade. Bl.a. kommer Socialdepartementet att arrangera ett expertmöte i Linköping den 25–26 april där handikappfrågor kommer att diskuteras ur ett människorättsperspektiv. Till detta möte är alla kandidatländer inbjudna. Sverige kommer även att, tillsammans med det ryska socialministeriet, anordna en konferens i S:t Petersburg den 21–23 maj om sociala problem i Ryssland. Inför denna konferens har fyra särskilt utsatta grupper identifierats, varav funktionshindrade är en.

Den 28 februari hölls, i svenska ambassadens regi, ett seminarium i Bukarest om utsatta barn i Rumänien. I detta deltog lokala myndigheter och NGO:er samt EU-kommissionen. Syftet var att diskutera Rumäniens nationella strategi för skydd av barn. I Rumänien deltar dessutom Sverige i *twining*-projektet ”Development of Child Welfare Services”, som har till syfte att utveckla och reformera systemet för barnomsorg i Rumänien.

Anf. 9 SONJA FRANSSON (s):

Fru talman! Först ska jag be att få tacka för svaret. Jag tycker att det var ett mycket bra svar när det gäller att tala om vad det är som pågår, och också ett svar som talar om att det faktiskt är stora problem, att det finns oerhört mycket att göra och att det behövs oerhört mycket resurser och lagstiftning. Det håller jag fullständigt med ministern om.

Jag håller också med ministern om betydelsen av EU-samarbetet och att man enbart gemensamt kan åstadkomma resultat. Det är också därför som vi i riksdagens handikappforum passerat på att lyfta fram denna fråga när just Sverige är ordförandeland i EU. Vi menar att Sverige kan åstadkomma mycket genom att lyfta frågan om hur människor med funktionshinder har det i öststatsländerna, och då inte minst de bortglömda på de stora institutionerna.

Jag menar alltså att det fortfarande finns väldigt många människor med funktionshinder som man fortfarande inte talar om.

Ministern säger att kandidatländernas framsteg utvärderas årligen av kommissionen avseende uppfyllnaden av de s.k. politiska Köpenhamns-kriterierna. Dessa inkluderar bl.a. respekten för de mänskliga rättigheterna för alla medborgare, inklusive medborgare med funktionshinder.

Innebär då ”alla” också människor med psykiska funktionshinder och förståndshandikappade och flerhandikappade som i dag göms på institutionerna? Om det gör det borde det också innebära förbättringar för dessa människor med funktionshinder i öststatsländerna. Det borde innebära att vi visste hur många de är och hur de i praktiken har det. Det borde finnas program också för att förbättra för dessa människor.

Det är detta som vi saknar. Det är också därför som jag tycker att det är så viktigt att lyfta fram dessa glömda grupper.

Öststatsblocket har ju en särställning i Europa då det gäller dessa grupper. Skälet är att de helt enkelt inte har erkänt dessa gruppers existens. Med stor systematik har barnen tagits om hand sedan de var små på stora institutioner under miserabla förhållanden. Arvet från kommunisttiden är de stora institutionerna. De är helt otillgängliga. Nu är de dessutom nedslitna, och ingen bryr sig om att ens reparera dem eller underhålla dem. Vi har tidigare hört talas om att fönster är trasiga och att man sätter in textilier i stället. Barn och andra funktionshindrade riskerar faktiskt att frysa ihjäl, vilket också har hänt. Den ekonomiska kollapsen har naturligtvis inneburit att det är en olidlig situation. Det har t.o.m. förvärrats, enligt rapporter.

Det görs med andra ord väldigt lite för att förbättra situationen just för dessa grupper trots att det pågår olika projekt, som ministern pekar på, som är oerhört viktiga och helt nödvändiga. Men detta kommer oftast andra grupper till del, och de behöver det verkligen, men man lyfter sällan upp dem som faktiskt i dag finns på institutionerna. Vad man försöker göra är att förhindra att nya barn kommer till institutionerna, vilket är oerhört viktigt. Men vad gör vi åt dem som i dag finns där? Det är det som vi måste vara noga med att lyfta fram. Varken handikapprörelsen eller myndigheterna för just de psykiskt funktionshindrades talan.

Jag skulle vilja fråga ministern om inte vi i Sverige, nu när Sverige är ordförandeland, för att föra fram de här glömda människorna i ljuset skulle kunna visa att vi respekterar deras människovärde genom att som första steg ta reda på var de finns och hur många de verkligen är. Mörkertalet är oerhört stort. I dag spekulerar vi. Och vi skulle kunna ta reda på hur de har det och sedan införa ett gemensamt program för att just hjälpa dessa människor.

Anf. 10 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m):

Fru talman! Även jag, precis som Sonja Fransson, ingår i Riksdagens handikappforum. Vi hade två seminariedagar förra året. Jag tror att vi alla blev ganska chockade över de berättelser som Bengt Lindqvist delgav oss. I Rumänien, vill jag minnas, att i en institution som var byggd för 12 personer bodde 84 funktionshindrade. Det var 3 anställda, inget rinnande vatten och inte något glas i fönstren. Vi var väldigt chockade allihop.

Visst skulle man kanske kunna tänka sig att det skulle vara så här, men man hade ändå en förhoppning om att en del av det här skulle ha försvunnit. Så var det inte. Det var då vi kände att nu har ju faktiskt Sveriges regering världens chans, som ordförande i EU, att lyfta de här frågorna.

Jag förstår att för ansökarländernas regeringar kanske den här frågan inte är den första som de lyfter upp på bordet. Det här är ju en väldigt jobbig fråga för dem också. Jag tror inte att den är det första man lyfter fram. Därför menar jag att Sverige faktiskt har en stor roll att spela här. Vi har kommit ganska långt i Sverige. Vi ska inte förhäva oss för det var inte så länge sedan vi själva hade många som bodde på institutioner osv., men vi har, som sagt, kommit väldigt långt.

Jag är uppe i talarstolen mycket för att stödja och visa att Sverige och regeringen har den här stora rollen i dag när det gäller att lyfta frågan. Det är bra att man har det här seminariet nu i slutet av månaden. Det är väldigt bra, men det behövs kanske några steg till. Svaret andas en väldig förståelse för vad problemet är. Men vad gör man sedan? Det behövs kanske något mer. Sonja är inne på en del saker som man skulle kunna göra. Det finns säkert andra, men det viktigaste, som jag ser det, är att frågan lyfts upp på dagordningen och blir en reell fråga. Jag har svårt att se att de här ansökarländerna, om man vill vara lite tuff, ska kunna bli medlemmar om de inte uppfyller kraven när det gäller grundläggande mänskliga rättigheterna – och det gäller hela befolkningen, även dem som är bortglömda.

Jag håller med Sonja Fransson. Jag tror att man har bättrat sig när det gäller funktionshindrade av olika slag som inte har hamnat på institution, men man glömmar nog gärna bort dem som redan är på institution och kanske har bott där hela livet. Jag tror inte att man kan avveckla institutioner över en natt. Det kan man inte göra. Det kommer inte att fungera, utan man måste naturligtvis se till att förhållandena på de här institutionerna blir mycket bättre. Det skulle absolut inte funka att kräva att de nu ska avveckla institutionerna. Det skulle helt klart bli en *backlash*. Min vädjan är att Sverige, som ordförandeland, och regeringen verkligen lyfter den här frågan rejält och vågar ta diskussionen med regeringarna i de här ansökarländerna och naturligtvis även i andra f.d. öststater.

Anf. 11 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Jag kan instämma i problembilden och i att det är viktigt att Sverige spelar en roll och att vi som ordförande också har en stor roll att spela.

Det som vi då måste försöka göra är, som jag sade, att hjälpa dem att förändra regelverken och arbeta med hur man sedan förändrar attityder och får ett annat sätt att arbeta. Det handlar om arbete med personalutbildning och arbete med utbildning av de funktionshindrade.

Vi har inte ett specifikt program för just de funktionshindrade, men det finns enskilda program, kan man säga, för de olika kandidatländerna. I t.ex. Rumänien ansågs ju situationen just på institutionerna vara så allvarlig att Rumänien särskilt måste arbeta just med de här grupperna och barnen på institutionerna innan man till fullo kunde vara ett kandidatland som fick förhandla som de andra kandidatländerna. Rumänien har alltså fått väldigt specifika tillsägelser just när det gäller hur man arbetade med institutioner.

Från svensk sida har vi kanske allra mest arbetat med Litauen, Lettland och Ryssland när det gäller de funktionshindrade. Man kan i och för sig önska att vi skulle ha samma resurser att bistå alla kandidatländer med, men att börja med några länder har ju varit ett sätt att också visa upp modeller för hur man kan arbeta.

I Litauen har det handlat om ett stort program som har varit renodlat inriktat på funktionshindrade. I Lettland har det framför allt handlat om ett program där man gör om hela socialförsäkringssystemet. I Ryssland har man också haft speciella projekt när det gäller de funktionshindrade.

Jag skulle också vilja framhålla det arbete som både vänorter och organisationer gör därför att de har också fått vårt stöd när de har arbetat i

kandidatländer med olika program och projekt för funktionshindrade. Jag har mött en del av de svenska kommuner som har engagerat sig och kunnat se hur mycket det betyder när man i städer i ansökarländerna direkt kan få exempel från svenska lärare, svenska kommunpolitiker och svenskar som arbetar med funktionshindrade och kan ta del av deras praktiska erfarenheter. Därmed kan man också se till att man faktiskt får förändringar i den egna vardagen i det egna ansökarlandet.

Jag kan garantera att vi kommer att fortsätta att försöka arbeta med hela den här bredden vad gäller både regelverk och konkreta projekt och att vi som EU-medlem och EU-ordförande ska försöka se till att det här hela tiden har en viktig roll i ansökarländernas förhandlingar.

Anf. 12 SONJA FRANSSON (s):

Fru talman! Jag vill tacka för det, och jag litar också på att ministern menar vad ministern säger i de här frågorna. Det här tycker jag nämligen är väldigt viktigt.

Jag håller fullständigt med när det gäller regler, förändringar, attityder och utbildning. Allt detta stämmer. Och vi måste jobba på många olika plan. Det som jag ändå önskar är att ministern faktiskt skulle lyfta fram dem som i dag är på institutionerna.

Jag håller med om att just Rumänien fick krav på sig. Jag tror att det berodde på att det var ett TV-sänt program som handlade om hur illa ställt det var i Rumänien på institutionerna. Det blev en folkopinion, och det ställdes högre krav på just institutionerna.

Nu säger bl.a. Bengt Lindqvist, som är FN:s rapportör för mänskliga rättigheter för funktionshindrade, att det också har blivit bättre i Rumänien, som har uppmärksammats, därför att detta har uppmärksammats på hög nivå. Det tycker jag är glädjande. Det är fortfarande stora problem, men man har ändå sett detta i Rumänien. Däremot har man inte talat om hur institutionerna ser ut i Ryssland, i Baltikum och i de andra öststatsländerna. Det tror jag är oerhört viktigt. Och jag tror att vi kan göra mer för att lyfta fram de frågorna.

Karl Grünewald, som vi alla känner som en oerhört viktig person när det gäller att avveckla våra egna institutioner och som kan oerhört mycket om detta, arbetar inom Östeuropakommittén, som ministern tidigare nämnde. Han säger att de på de här institutionerna till hundra procent är livegna. De psykiatrer som finns där har total makt över människorna. Det finns ingen social behandling eller någon form av habilitering eller rehabilitering utan enbart ett visst medicinskt omhändertagande. Och det här är ju oerhört allvarligt. De menar att de inte har något människovärde. Attityden i allmänhet i samhället är mer att dessa människor inte är något att satsa på – de här attitydförändringarna måste till. Enligt Bengt Lindqvist säger människorna rent allmänt att det helt enkelt inte är någon idé att slösa bort pengar på sådana här människor. Det finns en attityd som är så fruktansvärd och som vi också känner igen, som fanns i vårt land för många år sedan. Här finns oerhört mycket att göra.

När det gäller andra grupper, som synskadade, vet vi att man har ett erkännande. Där kan man arbeta via organisationer. Det är fortfarande stora svårigheter, men där har man en acceptans i samhället på ett helt annat sätt än man har för dem som har ett förståndshandikapp eller ett psykiskt funktionshinder. De finns bara inte. De är glömda. Man räknar

inte med dem. Har man en gång varit på institution är man på något sätt alltid där. Det är ingenting att göra åt det.

Det finns dock en liten ljusning. Det är att föräldrar till utvecklingsstörda nu har börjat driva sin rätt. I Litauen, som ministern nämnde, försökte man t.ex. integrera en klass med förståndshandikappade i en vanlig skola. Det visade sig dock att föräldrarna till de andra barnen blev väldigt frustrerade. Det blev en stor upprördhet. Man trodde bl.a. att utvecklingsstörning smittade. Försöket lyckades därför inte. Där ser man hur viktigt det är just med attityder och kunskaper.

Men de här människorna, de som alltså finns på institutionerna, räknas inte. Vad jag menar är att vi som ordförandeland borde säga att nu lyfter vi fram de här grupperna. Vi ska göra något, precis som i Rumänien. Vi ska ta reda på vilka de är. Inte minst vill jag säga att det har stor betydelse om det är ministrar som politiskt lyfter fram frågorna. Då blir det också lättare för de andra grupperna att arbeta med dem.

Anf. 13 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m):

Fru talman! Jag har en fråga till Anna Lindh som handlar om hur de andra EU-länderna ser på det här. Det har vi inte diskuterat. Sverige kan driva den här frågan men jag har en väldigt diffus bild, ska jag erkänna, av hur de andra EU-länderna ser på de här frågorna. Jag inser ju att Sverige inte kan driva det här självt som ett "krav" på ansökarländerna.

Jag håller med ministern om att det kanske är ett långsiktigt och jordnära arbete som konkret behövs i de här länderna. Man tar upp vänorter och andra organisationer som hjälper till. Jag håller med om att det också behövs. Men jag vill att det ska diskuteras konkret när ministrarna inom EU träffas. Det är bra med den här konferensen, men jag tycker att regering, nu när Sverige är ordförandeland i EU, ska ta upp konkreta diskussioner, alltså lyfta frågan ett snäpp över att ha en konferens om den och försöka få alla länder inom EU att dra åt samma håll. Det förutsätter jag i och för sig. Jag väntar med spänning på svaret på min första fråga. Som sagt: Ta chansen som ordförandeland att riktigt lyfta upp frågan på dagordningen för att de funktionshindrade i de här länderna ska få det bättre.

Anf. 14 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Det första jag vill säga är att det här ofta handlar om hjälp med strukturfrågorna. Det har vi varit inne på tidigare. Hur hjälper man dem med strukturfrågorna? Det har vi väl gått igenom. Det andra gäller vad man kan göra för de enskilda människorna och för dem som redan finns på institutioner.

Jag tog Rumänien som ett exempel, men det här är ju frågor som jag åtminstone själv har varit med om att ta upp med flera andra länder när vi har gjort de s.k. turerna till kandidatländerna. Jag vet dessutom att socialministern arbetar med det här betydligt mer än vad jag gör. Där är det ganska regelbundet uppe, också mellan ministrarna. Det här har vi som sagt tagit upp med flera länder, inte bara med Rumänien även om Rumänien var det land som t.o.m. fick det inskrivet som ett krav för att få påbörja medlemskapsförhandlingar.

Hur ser då synen ut inom EU? Länderna har naturligtvis kommit olika långt. Det finns olika diskussioner i de olika länderna. Från mitt

perspektiv, då talar jag som utrikesminister utan detaljkunskap om de olika ländernas arbete på det här området, finns det ändå en väldigt likartad syn mellan EU-länderna. Synen på hur man ska driva det här gentemot ansökarländerna och kandidatländerna har också varit väldigt likartad. Där har vi inte känt oss isolerade utan där tycker jag verkligen att vi har haft ett stöd från andra länder.

Vi kommer som sagt att fortsätta arbeta med kanske i första hand strukturfrågorna. Det är så vi gör något åt det för framtiden. Dessutom kommer vi naturligtvis att se vad man kan göra med dem som berörs. Där är det inte bara vi utan också organisationer och kommuner som spelar en väldigt viktig roll. Vi kommer att fortsätta föra den här diskussionen på politisk nivå inom EU, i första hand självklart mellan socialministrarna.

Anf. 15 SONJA FRANSSON (s):

Fru talman! Tack för de orden. Jag har ändå ett önskemål med tanke på Linköpingskonferensen som är nu och som ministern nämnde. Den är om några dagar bara. Jag skulle önska att man på Linköpingskonferensen just lyfter fram frågorna, och gör det öppet, om institutionerna, hur det ser ut på institutionerna. Jag skulle önska att man ställde just de krav som vi har gjort i fråga om Rumänien och sade att nu ska vi ta reda på hur många institutioner det egentligen finns. Hur ser det ut? Hur många människor handlar det om och vad kan vi göra för att förbättra deras situation fysiskt och psykiskt?

Det är ju det första steget, att de har drägliga livsförhållanden och inte riskerar att frysa ihjäl eller svälta ihjäl. Det handlar också om att de har en hygien som är rimlig och att de inte blir bundna i sängar utan har utbildad personal som kan ta hand om dem och hjälpa dem.

Det är, som Marietta sade, ingen som kräver att vi snabbt ska avveckla institutionerna. Det måste självklart vara ett mål på längre sikt. Men vi måste också göra något åt den akuta situationen. Vi kan aldrig utifrån de mänskliga rättigheterna acceptera att människor riskerar att frysa ihjäl, svälta ihjäl eller bindas för att de inte ska åstadkomma problem på något sätt. Det kan inte accepteras.

Vi vet att det i Litauen i dag, enligt vad jag såg i en utvärdering som SHIA har gjort, fortfarande är så att föräldrar till förståndshandikappade rekommenderas av en del läkare att lämna in barnen på institution och glömma bort dem. Den delen måste vi få stopp på, och det jobbar vi aktivt för. Men nu lyfter vi fram dem som är på institutionerna och det akuta läge som råder just nu.

Anf. 16 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Jag kan inte exakt garantera vad som kommer upp på Linköpingsmötet. Det är ju Socialdepartementet som arrangerar det, och det är ett expertmöte. Jag är ändå övertygad om att de här frågorna kommer upp på Linköpingsmötet. Jag kommer att framföra åsikterna och de starka synpunkterna på detta till de ansvariga för konferensen.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 2000/01:268 om Västsahara

Anf. 17 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Eva Zetterberg har frågat mig vilka initiativ jag avser ta inom EU för att stödja FN-beslutet om folkomröstning i Västsahara, för att förhindra en fördjupad regional konflikt och för att ge ytterligare stöd och bistånd till de västsahariska flyktingarna.

FN:s roll i konflikten i Västsahara är central. Sverige och EU har fullt förtroende för FN och generalsekreterarens särskilda sändebud James Baker. EU:s och Sveriges agerande kommer även i fortsättningen främst att inriktas på att stödja FN-processen och ansträngningarna att nå en överenskommelse mellan parterna.

I den senaste rapporten från FN:s generalsekreterare från februari i år konstateras att relationerna mellan parterna har försämrats och att miss-tron och bitterheten undergräver rådande avtal om eldupphör. Vidare beklagas att inga framsteg har gjorts när det gäller att genomföra fredsplanen eller vad gäller Marockos beredskap att överlåta reella befogenheter till Västsahara.

Generalsekreteraren rekommenderar en förlängning av Minursos mandat med två månader fram till den 30 april i syfte att ge Marocko en möjlighet att inkomma med ett förslag till decentraliserat självstyre. Vidare uppger generalsekreteraren att han inte kommer att föreslå någon ytterligare förlängning av Minursos mandat för att ge Marocko ytterligare tid för att utarbeta sitt förslag. Generalsekreteraren har meddelat att FN, i ett sådant läge, i stället kommer att återuppta förberedelserna för folkomröstningen och ta sig an den stora mängden överklaganden.

Sverige har som EU-ordförande valt att stödja FN:s ansträngningar.

Det regionala samarbetet i Maghreb är mycket viktigt för säkerheten i regionen, och det är glädjande att initiativ har tagits för att återuppliva Maghrebsamarbetet. Som exempel kan jag nämna att det första utrikesministermötet inom Maghrebunionen på många år hölls i Alger den 19–20 mars i år. Det är också positivt att ett besöksutbyte på regeringsnivå äger rum mellan Algeriet och Marocko. Detta bör bidra till att det blir lättare att diskutera Västsaharas framtid.

Genom EU:s associeringsavtal med Marocko finns ett formellt ramverk för att diskutera en lång rad frågor, även de politiska. Med Algeriet har EU regelbundet politiska samtal i trojkaformat, och jag kommer själv att leda ett sådant möte i april. Vid dessa möten berörs även utvecklingen i Västsahara. EU förhandlar även med Algeriet om ett associeringsavtal.

Sverige är av tradition en viktig bidragsgivare till flyktingarna i Västsahara. Sedan 1975 har Sida bidragit med humanitär hjälp till flyktinglägren via enskilda organisationer. Biståndet har under de senaste tre åren uppgått till i genomsnitt 13 miljoner kronor per år. EU är genom ECHO (European Community Humanitarian Office) den största bidragsgivaren vad gäller humanitär hjälp till de västsahariska flyktingarna. Under perioden 1999–2000 lämnades omkring 10 miljoner euro i bidrag och sedan november 2000 förbereds ett nytt program på ungefär motsvarande belopp. FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) förbereder inom ramen för den s.k. Houstonöverenskommelsen ett framtida återvändande av flyktingarna. Sverige är en stor bidragsgivare till UNHCR och har beredskap att bidra finansiellt när det blir aktuellt med ett återvändande.

- stödja FN:s ansträngningar att lösa konflikten,
- som EU-ordförande ta upp Västsahara i trojkasamtalen och i andra sammanhang och
- underlätta den humanitära situationen genom fortsatt bistånd till Västsaharas flyktingar och ha beredskap att bidra finansiellt när det blir aktuellt med ett återvändande.

*Svar på
interpellationer*

Då andre vice talman Eva Zetterberg, som framställt interpellationen, anmält att hon var förhindrad att närvara vid sammanträdet medgav talmannen att Gunilla Wahlén i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 18 GUNILLA WAHLÉN (v):

Fru talman! Utrikesministern! Jag får tacka för möjligheten att få ta emot svaret på en interpellation som Eva Zetterberg har ställt.

Jag tvingas ställa ett par följdfrågor med anledning av det svar jag har fått. Utrikesministern tycks hysa en viss förtröstan om att Marocko ska komma in med ett förslag till ett decentraliserat självstyre för Västsahara. Jag tror knappast att det är sannolikt att man kommer med ett sådant förslag inom några veckor. Marocko har tidigare haft den här chansen och inte gjort någonting.

Faktum är att detta förslag till lösning inte heller accepteras av det västsahariska folket och Polisario. Det har gått under beteckningen politisk lösning, men vad är det för politisk lösning som inte är demokratisk? Den självklara demokratiska lösningen är en folkomröstning enligt den process som FN och parterna har kommit överens om.

Förslaget till s.k. politisk lösning ska presenteras den 30 april. Om det kommer en sådan lösning kommer nog inte någon att bli speciellt glad. Sverige som ordförandeland inom EU bör vara berett på detta.

Jag vill fråga utrikesministern: Vad har EU och Sverige som ordförandeland för beredskap att snabbt vidta åtgärder för att driva på att en folkomröstning ska ske och att ett nytt datum ska fastställas?

Utrikesministern tycks även hysa en viss förtröstan om ett besöksutbyte på regeringsnivå mellan Algeriet och Marocko där man ska diskutera Västsaharas framtid. Men här är det ju två som talar om den tredje framtid. Sådana samtal brukar inte bli speciellt lyckade.

Utrikesministern påpekar också att det finns ett associationsavtal med Marocko och att EU för samtal med Algeriet i trojkaformat. Vid dessa möten *berörs* Västsaharafrågan. *Berörs* är ett ganska neutralt ord. Åter är det några som talar om en utomstående. Då är det inte två som talar om den tredje, utan tre som talar om den fjärde. De som sägs vara berörda är ju västsaharierna.

Jag har ytterligare en fråga: Vilka konkreta frågor har utrikesministern för avsikt att inte bara beröra och ta upp, utan att driva på i dessa samtal?

Anf. 19 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Västsahara är en av de sista resterna från kolonialtiden. Mycket hände på den afrikanska kontinenten och även i andra delar av världen under 40- och 50-talen när det gäller avkolonialiseringen.

Sedan kom en demokrativåg över hela världen, inte minst i Afrika. Vi fick se Sydafrika bli självständigt utan apartheid. Vi fick en lösning i Namibia, en annan svår fråga för FN, i Moçambique osv. Men Västsahara lever fortfarande kvar som en restpost från den här tiden.

Vi har i utrikesutskottet följt den här frågan länge. Så länge jag har varit med i utrikesutskottet, och det är snart 13 år, har den här frågan funnits med. Man känner emellanåt en viss hopplöshet. Ibland känns det hoppfullt och det finns signaler om att nu är folkomröstningen nära, nu är lösningen nära. Men så kommer nya käppar i hjulet, och utvecklingen går tillbaka. Där är vi nu igen. Såvitt jag förstår är det en mycket kritisk situation. Vi är inne i ett skede där det kan gå väldigt snett och vi kanske får se ett nytt krig blossa upp.

FN har ett speciellt ansvar just för den här frågan. Och nu säger utrikesministern i sitt svar att "Sverige och EU har fullt förtroende för FN och generalsekreterarens särskilda sändebud James Baker". Det är klart att man kan säga att man har fullt förtroende. Samtidigt har inte FN levt upp till det här förtroendet under de decennier som jag har talat om.

Frågan är: Vad är det som gör att utrikesministern känner större optimism i dag när det gäller att lösa den här frågan?

Vidare säger utrikesministern att genom EU:s associeringsavtal med Marocko finns ett "formellt" ramverk för att diskutera en lång rad frågor, även de politiska. Formellt, ja, men reellt, vilka möjligheter bedömer utrikesministern att det finns reellt att påverka Marocko i de här samtalen?

Anf. 20 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Den första frågan var: Vilka frågor avser Sverige att inte bara beröra utan också driva? Den andra frågan var: Vilka frågor driver man inte bara formellt utan reellt?

Det handlar ju om FN-spåret. Det är den väg vi har. Det är inte genom att försöka komma med egna lösningar, utan genom att driva FN-spåret, genom att stötta FN som vi kan ha något hopp om att få en lösning.

Jag vet inte om jag vill kalla mig optimist när det gäller detta, för precis som K-G Biörsmark säger har det gått många år. Det är det sista koloniala exemplet vi ser. Det är naturligtvis en väldigt besvärlig situation.

Men vi kan också notera att även om FN inte på något sätt har övergivit idén om en folkomröstning har man sagt att man, eftersom problemen med att förbereda folkomröstningen har varit så omfattande, samtidigt vill se om det går att finna en politisk lösning. För att en sådan överhuvud taget ska vara möjlig och vara acceptabel måste den ske på demokratisk väg och de berörda parterna måste vara eniga om den.

Jag fick också frågan vad det innebär när andra diskuterar det västsahariska folkets framtid. Det är klart att de själva måste vara med och diskutera sin framtid. Men jag tror inte att man ska blunda för att om man får Algeriet och Marocko att faktiskt kunna börja träffas igen, om man får ett normaliserat förhållande mellan länderna i regionen, är det klart att

det spelar en roll för konflikten. Det är naturligtvis ett stort steg framåt om man åtminstone får dem att kunna och vilja tala med varandra.

Vi vet ännu inte om Marocko kommer att presentera något förslag eller inte. Det sägs att man ska göra det, men det har också sagts förut. Gör man det inte överger FN den tanken och återgår helt och hållet till folkomröstningen. I det läget kommer vi som EU-ordförande att fortsätta att driva FN-linjen och fortsätta att driva folkomröstningen.

Prot. 2000/01:90

3 april

*Svar på
interpellationer*

Anf. 21 GUNILLA WAHLÉN (v):

Fru talman! De här samtalen är mycket viktiga. Det är självklart mycket viktigt att Algeriet också är med i diskussionerna och samtalen, eftersom de här flyktinglägren de facto ligger på algerisk mark, och Algeriet har ställt upp väldigt mycket för att hjälpa till att lösa den konflikt som finns. Självklart ska man vara med i samtalen. Det underlättar om man har gemensamma ståndpunkter.

Eva Zetterberg tar i interpellationen upp hur farlig situationen håller på att bli, att det faktiskt håller på att ske en reell upptrappning i området och att västsahariernas tålamod efter alla obstruktioner och provokationer är slut och att de har nått bristningsgränsen. Datumet då folkomröstningen ska äga rum har ju flyttats fram fem gånger, om jag inte minns fel, och det är mycket illavarslande och måste tas på största allvar.

Samtidigt har det inkommit rapporter från ordföranden i EU-parlamentets internationella grupp för Västsahara Margot Kessler att Marocko i strid mot EU:s uppförandekod för krigsmaterielexport har fått importera stora mängder vapen. Det pågår en militär upprustning i området. Och Marocko tänker knappast starta ett krig mot Algeriet, utan hotet mot hela situationen trappas upp.

Självklart måste Sverige stödja FN på alla upptänkliga sätt. Men det måste ske på ett sådant sätt att FN kan uppfylla sin målsättning att försvara och upprätthålla folkrätten.

Vad jag är mest rädd för är att västsaharierna ska bli ett folk i flyktingläger utan sitt land, dvs. ett nytt Palestina. Jag var nyligen i flyktinglägren och bodde hemma hos människor i deras tält och andra bostäder. Jag träffade barn och ungdomar, jag träffade läkare, och jag träffade sjuksköterskor. Och det som jag kunde se och höra är en hopplöshet, en utsiktslöshet, en sysslöshet och en brist på framtidstro som man kan se hos stora delar av det palestinska folket i de ockuperade områdena. En sådan brist på framtidstro leder förr eller senare till desperation. Dessa människor har bott där i 25 år. De måste se en förändring för sina barn. Ungdomarna måste få arbete och utbilda sig. Men det finns inte något datum eller tidpunkt då det verkar möjligt.

Min förhoppning är att utrikesministern hyser en liknande oro. Då gäller det att ha en viss framförhållning och en bestämd riktning. Humanitärt stöd är ju nödvändigt. Men det räcker inte med det. Det behövs ett tydligt politiskt stöd, att med demokratiska och fredliga medel komma till konkret handling så att överenskommelsen om folkomröstning uppfylls som ger det sahariska folket möjlighet att självt delta och påverka sin framtid.

Anf. 22 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Utrikesministern andas i sitt svar och i sin diskussion här ungefär samma förtvivlan som jag själv. Problemet är att risken är stor att vi står inför en ny krigssituation. När människor lever så länge i flyktingläger och inte ser något hopp och ser förhoppningar grusas blir de ofta desperata.

Jag håller också med om att man ska följa FN-spåret. Det finns egentligen inte några andra alternativ. Samtidigt kan naturligtvis EU spela en roll i det sammanhanget, vilket vi här har hört.

En gång när vi i utrikesutskottet diskuterade associeringsavtalet med Marocko kom den här diskussionen upp, om man skulle skriva på ett sådant avtal eller om man skulle pressa på om en lösning i Västsahara-frågan innan man går in i ett avtal. Då var resonemanget att det var bättre med ett avtal eftersom man då kan komma in i en diskussion. Nu är vi där, och då gäller det naturligtvis att utnyttja det läget och använda sig av det så mycket som möjligt. Alternativet för Marocko hade naturligtvis kunna vara att stå utanför detta associeringsavtal. Det spåret måste man nu försöka använda sig av så mycket som möjligt.

Jag vill slutligen bara säga till utrikesministern att hon i de samtal som hon nu har möjlighet att ha under EU-ordförandeskapet använder möjligheten att pressa på så mycket det någonsin går. Alternativet förskräcker.

Anf. 23 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Som Karl-Göran Biörsmark avslutade med att säga är det klart att det är viktigt att vi använder avtalet med Marocko för att också föra en reell politisk diskussion med Marocko, och det gör vi. Vid de tillfällen vi har haft överläggningar har vi också tagit upp Västsahara.

Till Gunilla Wahlén vill jag säga att jag har en stor förståelse för att människor som har bott i flyktingläger i 25 år både känner en hopplöshet och en desperation. Samtidigt är det väldigt viktigt att vi får en fredlig lösning på denna konflikt. Vi försöker därför ge dem ett mycket tydligt politiskt stöd. Och jag tror att vi i EU-kretsen kanske tillhör de allra tydligaste länderna när det också gäller att fortsätta att kraftfullt verka för en FN-lösning. Ett sätt att visa det politiska stödet är också genom att vi regelbundet har interpellationsdebatter om det i riksdagen. Så det är bra. Samtidigt ska vi fortsätta att vara en av de stora bidragsgivarna när det gäller det ekonomiska stödet för att göra situationen i flyktinglägren mer uthärdlig.

Anf. 24 GUNILLA WAHLÉN (v):

Fru talman! Sverige och andra länder i EU och FN har dåligt samvete när det gäller denna fråga. Alla tycker att detta borde lösas, men ingenting händer. Men det farliga när ingenting händer är att det jäser, och då händer många saker som vi i alla fall måste hjälpas åt med att ta itu med på ett tydligt sätt. Men jag menar att utrikesministern under ordförandeskapet har en chans att se till att EU också intar samma tydliga hållning som Sverige, att man inte tillåter att Marocko förhalar och att man inte tillåter att dessa diskussioner förhalas, eftersom det är de människor som bor där som lider.

Den dag kan komma när befolkningen inte litar på sin egen demokratiskt valda regim som man har. Man kommer att sluta lita på sin president och sluta lita på Polisarios möjlighet att göra någonting åt situationen. Då kan olika grupperingar inne i flyktinglägren, som i dag är väldigt fredliga, börja opponera sig och diskutera saker och ting vilket kan göra att även kontakterna mellan Polisario och det egna folket blir ohållbara. Vi måste ju hjälpas åt att vara tydliga. Människorna har rätt, det måste bli en framtid, men vi måste via FN staka ut en framtid. Det får inte vara datumlöst längre.

Anf. 25 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Även om Sverige kanske har varit det mest tydliga landet när det gäller just Västsaharas rätt så har EU haft precis samma inriktning när det gäller vikten av att få en FN-lösning och att stödja FN. Det kommer vi naturligtvis att fortsätta med. Och vi står inför några avgörande veckor om det är så att vi för första gången nu faktiskt får se en händelseutveckling i fråga om Västsahara.

Även om jag inser att jag själv har stått här och låtit ganska pessimistisk så kanske det är så att om vi har tur så har vi fel i dag, och då kan vi vara lite mer optimistiska om vi ses om en månad.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 2000/01:274 om Sudan

Anf. 26 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Marianne Samuelsson har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta vad gäller tvångsförflyttningar i samband med oljeutvinning i det av inbördeskrig drabbade Sudan samt på vilket sätt Sverige som ordförande i EU tar upp frågan om situationen i Sudan.

Låt mig inleda med att konstatera att det är svårt att skapa sig en helt entydig bild av situationen i de konfliktdrabbade områdena i södra Sudan. Förstahandsinformationen är knapphändig, och beskrivningarna av verkligheten går ofta isär. Därför är det särskilt viktigt att lyssna till oberoende bedömare, inte minst FN.

FN:s särskilde rapportör för mänskliga rättigheter i Sudan har nyligen avgivit en preliminär rapport som inkluderar uppgifter om oljeindustrin. Rapportören pekar dels på information om enskilda övergrepp mot mänskliga rättigheter, dels på att oljeverksamheten allmänt kan öka konfliktriskerna. Den särskilde rapportören har sagt att han är beredd att fortsätta sina undersökningar kring oljeindustrins roll i södra Sudan, vilket välkomnas. Den svenska regeringen förväntar sig att samtliga företag, också de som är aktiva inom oljesektorn, bedriver sin verksamhet så att konflikten inte förvärras eller leder till kränkningar av mänskliga rättigheter. Detta är också ett krav som uttrycks i FN:s Global Compact och i OECD:s riktlinjer för multinationella företag.

Det tragiska och långvariga inbördeskriget i Sudan drabbar civilbefolkningen urskillningslöst och med ett omfattande mänskligt lidande som följd. Fredsförhandlingarna går trögt och det internationella samfun-

det söker på en rad olika sätt öka förutsättningarna för att parterna ska kunna finna en fredlig lösning. Viljan hos parterna har dock hittills framstått som alldeles otillräcklig.

I avsikt att stödja fredsprocessen, öka respekten för mänskliga rättigheter och uppmuntra en demokratisering har EU för drygt ett år sedan återupptagit den politiska dialogen med Sudan. Dialogen ger möjlighet till ett ökat meningsutbyte, inte bara med regeringen utan också med andra grupper i det sudanesiska samhället. Under ordförandeskapet i EU betonar Sverige särskilt kraven på påtagliga framsteg i förhandlingarna i konflikten mellan nord och syd, demokratifrågor och respekt för de mänskliga rättigheterna.

Den regionala samarbetsorganisationen IGAD, Inter-Governmental Authority on Development, har fått mandat att leda fredsförhandlingarna mellan Sudans regering och den sydsudanesiska rebellrörelsen SPLM/A, Sudan People's Liberation Movement/Army. Men hittills har inga substantiella framsteg gjorts och stridigheter pågår alltjämt. Sverige, EU, FN och andra aktörer i det internationella samfundet stöder det regionala fredsarbetet, såväl materiellt som politiskt, och har sökt snabba på fredsförhandlingarna inom ramen för IPF:s Sudankommitté, IGAD Partners Forum Sudankommitté. Krav på återupptagna fredsförhandlingar, främjandet av en permanent och allomfattande vapenvila, och ett slut på bägge parternas grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna står hela tiden i fokus.

Sveriges regering ser mycket allvarligt på brotten mot de mänskliga rättigheterna och den internationella humanitära rätten i södra Sudan. Tillsammans med övriga EU-länder tog vi under förra året upp frågan i FN:s kommission för mänskliga rättigheter och i FN:s generalförsamling. I båda forumen antogs resolutioner som uppmanar den sudanesiska regeringen att förbättra MR-situationen i hela landet och att till fullo samarbeta med FN. Även SPLM/A uppmanas respektera de mänskliga rättigheterna. En betydande del av resolutionerna behandlar övergrepp föröväde av parterna i konflikten, bl.a. tvångsförflyttningar, bombningar av civila mål, summariska avrättningar, försvinnanden, tvångsarbete och tvångsrekrytering. EU kommer att lägga fram ett nytt resolutionsförslag om läget i Sudan i samband med den session av MR-kommissionen som just har inletts. Resolutionsarbetet är ett viktigt element i dialogen med Sudan.

Det humanitära läget i Sudan är fortsatt allvarligt. Det är civilbefolkningen som får betala det höga priset för den utdragna konflikten. Sverige ger ett omfattande humanitärt bistånd till Sudan. År 2000 utbetalades ca 95 miljoner kronor. Det svenska humanitära biståndet styrs av en s.k. humanitär strategi, vilken inriktas på att hjälpa de mest utsatta grupperna – internflyktingar, kvinnor och barn. Genom strategin ges också möjligheter till insatser som främjar försoning och konfliktlösning på lokal nivå, inklusive stöd till lokal kapacitetsuppbyggnad inriktad på bl.a. mänskliga rättigheter och demokrati.

Jag räknar med att vi återkommer till de aktuella frågorna under debatten.

Anf. 27 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Fru talman! Först vill jag tacka utrikesministern för svaret. Som utrikesministern antydde har det hänt en del i debatten om det här ämnet sedan jag skrev min interpellation. Det gör att jag tycker att utrikesministerns svar kanske är lite gammalt och dessutom, måste jag säga, väldigt snällt – till förmån för det som händer i dag, men i stället borde det vara ett mer kraftfullt agerande.

Det är bra att regeringen pekar på den humanitära situationen och det bekymret liksom på att man har återupptagit förhandlingarna. Det är naturligtvis nödvändigt.

Jag är dock lite förvånad över att det, som utrikesministern säger, är svårt att få en entydig bild, att rapporterna går isär osv. Jag menar att bilden är ganska entydig, framför allt när det gäller oljesituationen i landet och när det gäller konsekvenserna humanitärt och för kriget. Detta berör utrikesministern inte i svaret. I stället sägs det i svaret att man förväntar sig att samtliga företag lever upp till FN:s Global Compact och OECD:s riktlinjer för multinationella företag. Jag skulle önska att vi kunde förvänta oss det men vi vet ju av de rapporter som kommit i Sudanfrågan att så inte är fallet.

Särskilt allvarligt är det, tycker jag, att ett i huvudsak svenskt företag, Lundin Oil, agerar i området. Det har ju kommit mycket alarmerande rapporter om konsekvenserna för freden och kriget i Sudan. Det är oerhört allvarligt när det kommer rapporter om att pengarna används till att se till att man får komma in i området, på så sätt att regimen får pengar för att fortsätta kriget.

Detta är definitivt inte att leva upp till Global Compact-reglerna. Om utrikesministern förväntar sig att samtliga företag gör det i det här läget, förväntar jag mig att utrikesministern i sitt inlägg gör en markering mot åtminstone det svenska företag som i dag agerar i området. Vi vet ju t.ex. att det finns andra företag som har koncession i området men som har valt att inte utvinna olja – just med tanke på situationen i Sudan och att man därmed skulle bidra till fortsatta möjligheter för kriget, med avseende på övergrepp på befolkningen osv. Människor i området har, och har i många år haft, en fruktansvärd situation. Oljan är ju inget nytt som tillkommit, utan den har funnits med redan från början. Det är bara det att den ger nya möjligheter för en regim som förtrycker sitt folk och som härjar i sitt eget land.

Detta är alltså oerhört allvarligt. Jag förväntar mig att få svar om hur utrikesministern tänker agera, framför allt när det gäller Lundin Oil och det aktuella landet.

Anf. 28 TALMANNEN:

Får jag för säkerhets skull inför den fortsatta debatten erinra om att direkt kritik mot eller omdömen om enskilda personer eller institutioner inte får förekomma i kammarens debatt. Jag är säker på att debattens ärade deltagare har förmåga att balansera inläggen så att vi motsvarar de kraven. Skälet är ju att de berörda inte kan försvara sig här.

Anf. 29 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! När det gäller den här konflikten kan vi aldrig säga att vi inte visste; den har ju pågått i decennier. Human Rights Watch, FN,

Prot. 2000/01:90

3 april

Svar på
interpellationer

Christian Aid och Amnesty International har ofta – ja, ständigt – påmint oss om konflikten. I den senaste Amnestyrapporten står det bl.a.:

”Kriget dominerade i Sudan – – och människorättssituationen förvärrades påfallande.” Vidare står det: ”Till brotten mot de mänskliga rättigheterna i omstridda områden hörde urskillningslös bombning, bortföranden och förslavning samt att civila dödades avsiktligt och godtyckligt. Oljebolagens verksamhet i den södra regionen medförde fortsatt lidande för människor som redan hade lidit under 16 års strider.”

Man kan inte komma förbi oljebolagen i det här sammanhanget. Det är inte så att oljebolagen har startat detta krig men det råder väl ingen tvekan om att deras aktivitet har så att säga spätt på branden i den södra delen av Sudan. Det finns många bevis på och vittnesmål om detta eftersom den aktivitet som bedrivs drabbar befolkningen.

Utan att nämna något speciellt bolag kan vi väl få lov att diskutera oljebolagens ansvar totalt sett för situationen i och med att man går fram med vägbyggnationer och bygger landningsbanor som i sin tur används av de krigförande parterna. Civilbefolkningen kommer i kläm.

Utrikesministern säger i sitt svar att oljesektorn ska bedriva ”sin verksamhet så att konflikten ej förvärras eller leder till kränkningar av mänskliga rättigheter”.

Man kan hoppas på det, men så är inte situationen. Precis som alla de oberoende organisationer som jag här nämnde har sagt förvärras situationen just på grund av detta.

Då är min fråga: Vad kan utrikesministern göra för att i EU-sammanhang påverka den här oljeexploateringen så att den i ett övergångsskede stoppas och att man får en annan situation? Det är en krigssituation. Ska bolag verka i den situationen tvingas de också till att ställa upp bakom krigshandlingar för att få en i deras ögon lugnare situation. Vad kan utrikesministern göra för påtryckningar för att se till att det görs ett uppehåll i exploateringen under tiden som man lugnar ned situationen och hjälper människor i nöd- och flyktsituation?

Anf. 30 ANNELIE ENOCHSON (kd):

Fru talman! Inbördeskriget i Sudan pågår sedan 18 år. Det beskrivs som världens största inbördeskrig. Jag har personliga vänner som har arbetat genom International Aid Sweden, IAS, i detta land under flera år. Jag har genom dem fått höra om de vedermödor som befolkningen upplever i detta vidriga krig – att ständigt leva under terror och bombningar, ständig hungersnöd. Enligt World Food Programme finns det ca 3 ½ miljoner sudaneser som hotas av svält på grund av inbördeskriget och torkan.

Vi kristdemokrater följer med intresse frågan om Sudan. Vi har skrivit artiklar om situationen i Sudan, vi har tagit upp frågan i utrikesdebatten tidigare i år och vi har krävt att den svenska regeringen som EU:s ordförandeland driver frågan om Sudan. Vi har krävt att det införs en militär flygfri zon över Sudan. Sudans regering har ända sedan kriget inleddes använt flygbombningar mot oppositionella i södra Sudan. Vad som dock är anmärkningsvärt är att under senare år har bombningarna ändrat karaktär. De huvudsakliga måltavlorna är sjukhus, skolor och den civila befolkningen i allmänhet.

Vi har ingenting hört från regeringen om dessa krav som vi har framfört i olika medier. Vi tycker att det är något fel på fokus på den debatt som nu förs i medierna. Det är freden i Sudan som är det viktigaste. Människor dör som flugor i Sudan, och det enda debatten handlar om i Sverige är huruvida någon får sitta som styrelsemedlem i ett svenskt oljebolag.

Mina frågor till utrikesministern kvarstår: Vad gör regeringen konkret som ordförande i EU för att driva på fredsförhandlingarna i Sudan? Vad gör ni inom IGAD för att trycka på IPF:s Sudankommitté att ta mera initiativ i fredsförhandlingarna? Vad gör regeringen för att få till en resolution inom FN för freden i Sudan? Finns det några diskussioner om att införa vapenembargon eller andra smarta sanktioner mot Sudan? Vad händer med den militära flygfria zonen?

Anf. 31 BERNDT EKHOLM (s):

Fru talman! Sudan ligger i ett område i Afrika med Kongo och andra grannstater som har ett kaotiskt läge sedan många år tillbaka. På ett sätt kan man uppleva situationen som tröstlös. I de här områdena drivs det mycket näringsverksamhet, och det finns starka både maktintressen, ekonomiska intressen och olika politiska intressen i den näringsverksamheten. Jag förmodar att situationen delvis är jämförbar med den i Sudan, där det handlar om olja. I de andra staterna handlar det om metaller av olika slag.

I Sudan har kriget dessutom pågått förfärligt länge. Jag tycker att utrikesministerns svar är alldeles utmärkt när det gäller resonemangen om de politiska insatserna. Det verkar som att både Sveriges regering och EU på olika sätt har ansträngt sig och också när det gäller biståndet har en klok inriktning. Om jag kan hitta någonting där jag skulle ha önskat mer är det sådant som mina kolleger debattdeltagare har tagit upp, nämligen: Vad kan andra aktörer än stater göra, dels NGO:er, dels företag? I det här fallet vet vi att det råder en väldigt samstämmig syn på situationen i södra Sudan. Det är så många källor som tycker likadant att det är rimligt att förlita sig på att den informationen i allt väsentligt i alla fall är sann, eftersom också FN stryker under den.

Då tycker jag att man i det här sammanhanget, liksom i andra delar av Afrika, bör kräva att också företagen tar ett stort ansvar för att skapa fred. Jag menar att företagens uppgift inte enbart är att driva näringsverksamhet, de måste också ha ett socialt och etiskt ansvar – precis samma krav som vi ställer på dem i Sverige. FN:s Global Compact är ju ett uttryck för detta där man i nio olika principer ställer krav på att man ska arbeta för mänskliga rättigheter, att man ska få inflytande samt att man i sin egen verksamhet ser till att mänskliga rättigheter får ett genomslag. Det finns ett antal andra principer som berör miljö, arbetsmiljö osv.

När man försöker sätta sig in i det här fallet kan man inte låta bli att tycka att det ligger ganska mycket i tanken att de företag som är aktiva i själva oljeutvinningen borde ta sig en funderare över det kloka i att producera olja. Det är själva produktionen av olja som också leder till vinster för regimen i Sudan som uppenbarligen används för militära syften. Hur stor del som används för goda sociala syften vet jag inte, men jag misstänker att oljeutvinningen i allra högsta grad göder kriget. Det gäller att komma åt den. Därför tycker jag att tanken att man skulle avbryta

själva produktionen men finnas där för att se vilka möjligheter som finns för att utvinna olja på sikt kan vara riktig. På det sättet skulle man utöva tryck mot den sudanesiske regimen att arbeta för att vi ska få fred i det här området. Pengarna är helt avgörande för elitens utveckling också.

Jag skulle vilja höra hur utrikesministern ser på de tankegångar som har kommit från bl.a. organisationen Christian Aid om att produktionen borde stoppas men att man bör finnas på plats.

Anf. 32 GÖRAN LENNMARKER (m):

Fru talman! Låt mig först instämma i vad som har sagts av alla talare hittills, att detta är en konflikt som är bland de längsta, grymmaste och blodigaste på jorden. Den har pågått i 18 år. Kanske t.o.m. sedan 1956 när Sudan blev ett självständigt land har konflikten funnits, och möjligtvis finns det spår ännu längre tillbaka i historien. Det är verkligen ett land som det finns all anledning att sätta i fokus när det gäller strävan att skydda mänskliga rättigheter och skapa respekt för frihet och fred.

Jag noterar att utrikesministerns svar är ett mycket noggrant utformat svar. För att nu ta den aktuella debatten i Sverige är det en mycket korrekt formulering som utrikesministern har om att samtliga företag ska bedriva sin verksamhet så att konflikten ej förvärras eller leder till kränkningar av mänskliga rättigheter, som det står i FN:s Global Compact. Det är oerhört viktigt, och det slår vi vakt om alla. Hur ska det gå att tillämpas?

Här finns en viss spänning mellan olika synsätt. Vi har sett den framför allt i skillnaden mellan USA å ena sidan och Europa å andra sidan. Från USA:s sida vill man mera snabbt och oftare tillgripa sanktionsinstrumentet och vill ha en isoleringspolitik mot Sudan och mot åtskilliga andra länder, medan vi från europeiskt håll, Sverige och andra europeiska länder, har varit mer återhållsamma med isoleringspolitik och använt den i mera extrema fall som i Irak när det gällt mera en extern aggression. Det är en moraliskt svår avvägning för alla parter som ingen av oss kommer runt. I den avvägningen har Europa stannat för att inte isolera utan att engagera sig på olika sätt. Om det är rätt väg eller ej kan man ibland undra. Det tror jag alla ärliga människor kan undra, inte minst de som har varit i Sudan. Jag har själv inte varit där, så jag ska inte komma med några egna bilder om allt det hemska som sker där.

Likväl har man anledning att ställa sig frågan om det bästa sättet att påverka ändå är att hålla kontakter öppna i stället för en isolering. Det är mycket detta som grunddebatten och den ursprungliga interpellationen handlar om.

Anf. 33 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Då vill jag kommentera frågorna och aktualisera svaret något.

För det första: När det gäller oljeverksamheten finns det ju förfärande rapporter om vad den innebär. Om de stämmer är det naturligtvis mycket allvarligt.

Jag hade hoppats att vi skulle ha hunnit att få FN-rapportörens rapport till den här debatten. Nu har vi tyvärr fått enbart en preliminär rapport där han säger att han ännu inte har hunnit att besöka södra Sudan och skaffa sig en egen bild över situationen där och oljeutvinningen.

Hans preliminära rapport pekar på att det finns ett antal problem i samband med oljeutvinningen. Han drar dock inte slutsatsen att företagen bör lämna Sudan.

Men för att få svar på alla frågor som både ni och vi ställer – vi har nog precis samma uppfattning om detta – skulle vi gärna vilja att FN-rapportören fullföljde sin utredning och tittade ordentligt på oljans roll och vad den betyder för Sudan. Vi räknar med att han kommer att få sitt mandat förlängt veckan efter påsk. När han har fått det kan vi också diskutera fortsättningen och när han kan ge oss en fylligare bild av oljebolagens verksamhet i Sudan.

Innan vi har fått denna FN-rapport vill jag ogärna uttala mig om ifall företagen bör vara kvar eller inte. Däremot är det självklart att så länge de finns där ska de göra allt för att både minimera konflikten och ställa upp för mänskliga rättigheter.

För det andra: När det gäller fredsprocessen kan jag fullständigt hålla med Annelie Enochson. Det viktigaste är naturligtvis att man klarar fredsprocessen. Det var också för att vi trodde att det var bra för fredsprocessen som vi från EU återupptog dialogen med Sudan för att kunna stötta de regionala fredsinitiativ som har tagits.

Det kan vara för tidigt att säga om det finns någon öppning i konflikten. Men alldeles nyligen hölls ett regionalt IGAD-möte i Rom – tror jag att det var – där man hade ett speciellt möte mellan Kenyas utrikesminister och Sudans utrikesminister. Det kan finnas öppningar inom det regionala initiativet som förhoppningsvis skulle kunna ge oss en mer positiv utveckling.

För det tredje: Jag vill sedan kommentera näringslivets ansvar och göra det bredare än att bara gälla oljebolagen och Sudan. Det är väldigt viktigt att vi får en bred debatt med näringslivet om vilket ansvar det kan spela när det gäller mänskliga rättigheter, moral, etikfrågor och hur de ska agera på ett korrekt sätt, framför allt i tredje världens länder.

FN-chefen har tagit ett väldigt viktigt initiativ med Global Compact. Jag avser att i höst gemensamt med handelsministern och biståndsmministern bjuda in svenska företag och svenska näringslivsorganisationer till en gemensam diskussion om vad som ytterligare kan göras för att förstärka näringslivets möjligheter att agera i andra länder. Efter min tid som miljöminister har jag en mycket god erfarenhet av många företags stora ansvar på miljöområdet. Jag hoppas att vi kan se en liknande utveckling på det här området.

Anf. 34 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Fru talman! Jag kan hålla med utrikesministern om att det är oerhört viktigt att få till stånd en dialog med näringslivet om dess ansvar i konflikter. Den debatten bör – precis som utrikesministern säger – breddas och intensifieras. Näringslivets intressen krockar väldigt ofta när det gäller stora naturtillgångar, naturintressen och konflikter i världen. Det har vi ju sett på ett otal ställen – det är inte bara i Sudan som man har råkat ut för det. Den dialogen bör naturligtvis komma i gång.

Det som vi har att debattera i dag är ju Sudanfrågan. Där har oljebolagen, enligt vad som tidigare har rapporterats, genom sina pengar haft en negativ roll när det gäller kriget och dess fortsatta möjligheter. Detta har också bekräftats av ett flertal organisationer, så det är ju ingenting nytt.

Prot. 2000/01:90
3 april

*Svar på
interpellationer*

Det är bra att FN nu går in och följer upp detta, försöker att fördjupa kunskaperna och förnya de gamla rapporterna. Men det är ju inga nya händelser, utan dessa har varit aktuella sedan länge. Frågan borde också ha uppmärksamrats betydligt tidigare, och det är en väsentlig del i att kriget har kunnat fortgå.

Kan nu Sverige som ordförande i EU spela en viktig roll här? Jag förväntar mig att utrikesministern också ser till att åstadkomma detta. Det vore också intressant att få ett svar på frågan om man inom EU-kretsen har diskuterat frågan om eventuella sanktioner och en flygfri zon. De ideella organisationer som är på plats har framfört att det skulle behövas som en åtgärd för en lösning av konflikten, för att få fred och för att skapa en dialog, något som i dag tyvärr inte ser ut att vara så nära för handen.

Vad diskuterar ni inom EU? Har ni några egentliga planer? Eller avser ni att ta upp frågan under FN:s mänskliga rättighetskonferens, vilket inte är oväsentligt, men det är definitivt inte tillräckligt? Frågan har ju varit uppe i några omgångar, och nu är det dags att ta upp den mera allvarligt, eftersom man kanske måste diskutera vissa sanktioner för att nå ett resultat.

Anf. 35 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Om rapporterna stämmer, säger utrikesministern. När utrikesministern får läsa den slutliga FN-rapporten kommer det nog tyvärr att visa sig att dessa rapporter stämmer. Det är så illa.

Utrikesministern talar också om oljans roll för Sudan. Det har sagts att oljan är en chans för ett land, och så det naturligtvis. I en fredlig situation är oljan en enorm chans, men i den krigssituation som råder i Sudan är den knappast det, tvärtom.

Jag läste ett citat i Aftonbladet från den 27 mars. Det stod så här: "Vi tjänar en miljon dollar om dagen på oljan. Lika mycket som vi använder till kriget." Det sade general Mohammed Yassin. Det är enorma summor för ett land som Sudan. Skulle dessa pengar användas för att bygga upp landet skulle det vara en enorm chans, men ett sådant läge har man inte.

Då är frågan: Ska man gå sanktionsvägen eller ska man försöka med dialogen? Vi har ju försökt med dialogen i decennier, och det har knappast lett till någonting, tvärtom, eftersom det hela eskalerar. Då är frågan om inte Sverige ska gå samma väg som USA. Jag vill fråga utrikesministern: När är utrikesministern beredd att överväga att rekommendera ett investeringsstopp från EU när det gäller Sudan?

Anf. 36 ANNELIE ENOCHSON (kd):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för svaren, även om jag inte fick svar på alla mina frågor som var fem till antalet. Jag ser med förväntan fram emot den här rapporten. Det ska bli intressant att läsa den. Liksom föregående talare tror jag att det ligger mycket substans i att det rör sig om ett krig som vi kommer att bli väldigt berörda av när vi läser rapporten. De signaler vi får i dagsläget är berörande nog.

Jag är fullt medveten om att det ligger mycket på utrikesministerns axlar när hon nu är ordförande för hela EU. Men jag vill ändå vädja till utrikesministern som ordförande i EU att verkligen ta chansen till ett

fredligt initiativ när det gäller Sudan. Vi vet inte riktigt när FN-rapporten kommer, och ett ordförandehalvår går ju snabbt.

Jag vill därför uppmuntra regeringen till att starta en verklig dialog mellan regeringen och viktiga aktörer i regionen, för jag tror att alla skulle tjäna på det; regeringen, oljebolagen och framför allt civilbefolkningen i Sudan. Vi har nämnt Global Compact inom FN. De arbetar just på det sätt som jag tror att vi ska göra. Jag tror alltså på både dialog och handling, och det måste ske snabbt.

Anf. 37 BERNDT EKHOLM (s):

Fru talman! Jag bekänner mig också till grundprincipen att man ska undvika att isolera stater. Jag tror inte att det är en särskilt gångbar väg. Det kanske finns undantag, men som grundprincip tror jag inte på detta utan på att man ska försöka att upprätthålla kontakter. Det behöver inte innebära att man för den skull inte vidtar någon form av åtgärder alls. Kontakter kan ju upprätthållas även om man stramar åt de relationer man har med landet i fråga.

Att FN-rapportören lär stå fast vid att man inte ska lämna Sudan tar jag för givet utifrån ett sådant här förhållningssätt. Men utrikesministern säger att man ska göra allt för att minimera konflikter och ställa upp för mänskliga rättigheter, inte bara som politiker utan också ett företag har den skyldigheten. Det är väldigt lätt att ansluta sig till detta. Man skulle önska att det kunde få ett stort genomslag runtom i världen, bl.a. här.

Om jag ska dra slutsatser av detta tror jag att läget i Sudan är sådant att det ligger mycket klokskap i den ståndpunkt som har förts fram från NGO-håll bl.a., att utvinningen av olja om möjligt bör stoppas men att projekteringar osv. kan fortsätta, för det är just utvinningen i sig som tillför pengar som sedan kan användas för olika krigsändamål. Man borde, om man kan uttrycka det så, både gasa och bromsa i det här läget för att nå målet.

Jag vill också vädja till utrikesministern att ta upp frågan i EU-kretsen om företagens agerande. Som sagt var är FN-chefens förslag till principer inom ramen för Global Compact ett väldigt bra avstamp.

Sedan är det en sak som är väldigt glädjande i det här sammanhanget, nämligen att den glömda konflikt som Sudan representerar nu i alla fall sätts på kartan ordentligt i Sverige.

Anf. 38 GÖRAN LENNMARKER (m):

Fru talman! Jag noterade vad utrikesministern sade om FN-rapportörens kommande rapport. Jag tror att den är viktig och vill instämma med utrikesministern i den bedömningen.

När det gäller idén om flygfri zon i Sudan har vi lite erfarenheter av sådana. Det finns i norra Irak, där det är nödvändigt för att skydda kurderna mot ett planerat folkmord från regimen. Det är möjligt att det kan vara en utväg. Dock finns det problem med detta.

Först och främst är det en mandatfråga. I norra Irak finns inget säkerhetsrådsmandat, men det utövas ändå. Sedan måste någon utöva skyddet av befolkningen. Det är svårt nog. Det gäller att hitta makter som klarar av att bevaka en sådan flygfri zon, med risk för eget liv som det handlar om när man ska utföra den här typen av mycket tuffa uppgifter. Många av idéerna stupar ibland på att det inte finns möjligheter att genomföra

dem. Det finns inte länder som är tillräckligt avancerade eller som har intresse nog att genomföra det.

Slutligen vill jag instämma i vad utrikesministern sade om näringslivets viktiga roll i u-länder. Det blir ju allt viktigare, för näringslivet spelar en allt större roll. Vi har direktinvesteringar som i år beräknas uppgå till 220 miljarder dollar i u-länder, fyra gånger mer än biståndet. Det gör naturligtvis att det blir en mycket större volym. Det spelar en mycket större roll vad näringslivet gör när man är aktiv i u-länder. Man har en större påverkan helt enkelt, i allt väsentligt på gott, skulle jag vilja säga.

Jag kan rapportera om ett svenskbyggt pappersbruk i Vietnam, som spelade viss roll i svensk debatt under några decennier. Det visar sig att genom att det finns så finns det en marknad för skog. Det innebär att bönder odlar skog. Man har ingen avskogning i trakten av pappersbruket, utan där har man skogbeklädnad, vilket är bra för att motverka jorderosion och annat. Det är bara ett exempel på vad en insats kan betyda. Det är precis det motsatta till vad många kanske tänker sig, att det orsakar förorening och nedslitning. I stället ger det en god miljöeffekt.

Anf. 39 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Jag tycker att det är positivt att det känns som att vi har en ganska bred samsyn om vikten av att få till stånd en ordentlig FN-undersökning, att parallellt med den aktivt arbeta för den fortsatta fredsprincipen och att dessutom fortsätta att utveckla arbetet när det gäller företagens ansvar mer generellt.

Jag ska nu kommentera några av de frågor som har ställts.

Till K-G Biörsmark vill jag säga att jag självklart inte har någon anledning att ifrågasätta seriösa MR-organisationers rapporter. Men innan jag agerar som utrikesminister, särskilt i en så väsentlig fråga som huruvida man bör upphöra med utvinningen eller inte, tycker jag att det är viktigt att höra och se FN-rapportörens slutsatser efter det att han faktiskt har studerat frågorna på plats. Därför hoppas vi att vi ska kunna få se dessa så snart som möjligt.

Sedan tog både Marianne Samuelsson och Annelie Enochson upp frågan om vad vi gör i dialogen, vilka frågor vi driver och vilka frågor vi tar upp. Det är framför allt fredsprocessen, men det är också mänskliga rättigheter, demokrati, påtagliga saker som folkomflyttningar, den politiska oppositionens möjligheter att agera, hur regeringen använder sina resurser. Allt detta är sådana frågor som vi som EU-ordförande ser till att lyfta fram i dialogen med Sudan.

Den enda av de frågor som vi inte har drivit av dem som ni har tagit upp är just frågan om upprättande av en militär ickeflygzon. Skälen är precis de som Göran Lennmarker förde fram. Vi menar att man ska ha FN-mandat bakom ett sådant beslut. Vi tror att det skulle vara svårt att få enighet inom FN för ett sådant beslut. Och fattar man väl beslutet är frågan hur man sedan kan se till att genomföra det. Risken är att det i praktiken inte skulle kunna genomföras.

När det sedan gäller sanktionerna har vi haft vissa sanktioner som reseförbud och vissa politiska restriktioner. Men man ska samtidigt vara medveten om att de oftast är väldigt svåra att tillämpa. De blir väldigt sällan globala.

Det är möjligt att vi får återkomma till frågan om sanktioner. Men som det ser ut i dag hoppas vi mer på en ordentlig diskussion med Sudan och att vi ska få dialogen att fungera, särskilt med tanke på att det är så svårt att få till stånd sanktioner som verkligen fungerar riktat.

Slutligen kan jag instämma i vad Berndt Ekholm säger om Global Compact. Jag tror att det är väldigt viktigt att vi fortsätter att utveckla detta. Företagen kan göra väldigt mycket redan i dag. Vi bör kunna fortsätta att utveckla en diskussion med dem om hur de ska kunna ta sitt ansvar. Även om det kan låta lite cyniskt, kan vi se att t.o.m. den debatt som vi nu har haft ändå har bidragit till, som Berndt Ekholm säger, att sätta ljuset både på Sudans och på företagens ansvar. Därmed kanske även debatten har gjort en del nytta.

Anf. 40 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Fru talman! Det är ju ett krig som har pågått länge. Man räknar med att två miljoner människor har dödats sedan 1983 och att fyra miljoner människor är flyktingar i sitt eget land. Det är tyvärr ingen ny situation som människorna i landet lever under. Men den har hela tiden förvärrats, som den ju gör i en krigssituation. Väldigt många människor dödas och väldigt många lider av både det faktiska militära trycket och risken att bli dödad men också av brist på mat och annat som man behöver för sin överlevnad.

Jag tycker att det är bra att vi nu ändå har lyft upp frågan i den här debatten. Jag förväntar mig att utrikesministern också kommer att agera kraftfullt inom EU för att få till stånd ett agerande. Jag förstår att det fortfarande inte finns någon direkt lösning när det gäller hur man ska agera, men jag förväntar mig att det kommer att finnas en öppenhet i de här frågorna för att kunna hitta olika lösningar. Man får inte säga: Nej, det där är inte möjligt, så det vill vi inte diskutera. Man måste ha den här öppenheten i diskussionen, också inom FN. Det är oerhört viktigt att man inte låser sig och säger: Den och den metoden kan vi inte använda, och därmed är den borta. Jag tror att man måste ha en stor öppenhet för att kunna agera för att få till stånd en fredsuppgörelse.

Till sist vill jag fråga utrikesministern om hon i det här läget skulle vara villig att ta upp och eventuellt rekommendera att man gör det som Berndt Ekholm var inne på, nämligen att upphöra med uttaget av olja ur landet. Det finns ju oerhört tydliga rapporter som säger att man för att klara detta måste ha ett militärt skydd, och därför slussar man pengar till militären som i sin tur också används för att upprätthålla kriget.

Anf. 41 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! På den sista frågan vill jag bara svara: Den dag FN säger att det vore bra om företagen upphörde med oljeutvinningen kommer jag också att stödja det förslaget.

Sedan vill jag återigen betona att Sverige är ett av de länder som har bidragit allra mest till att försöka underlätta situationen för alla de människor som har blivit lidande av kriget i Sudan. Med våra 95 miljoner kronor förra året var vi en av de allra största bidragsgivarna. Det är naturligtvis en liten droppe i havet, men det är trots allt vårt bidrag för att underlätta vardagen för alla de människor som drabbas av kriget. Men

det allra viktigaste vi kan göra är att se till att kriget får ett slut och att man respekterar mänskliga rättigheter.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 2000/01:324 om situationen i Burma

Anf. 42 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Karl-Göran Biörsmark har frågat mig hur regeringen agerar för att förmå den burmesiska militärjuntan att respektera de mänskliga rättigheterna och inleda en demokratisk utveckling i Burma.

Regeringen har under lång tid varit starkt engagerad i det arbete som sker i internationella forum för att förmå militärjuntan i Burma att respektera de mänskliga rättigheterna och återupprätta demokratin i landet. Inom FN har Sverige sedan tio år tillbaka en nyckelroll som samordnare av generalförsamlingens årliga resolution om Burma. Resolutionen tas med konsensus. Detta är en stark markering från det internationella samfundet mot förtrycket. EU har sedan 1996 en gemensam ståndpunkt som innehåller ett antal sanktioner mot Burma. Sanktionerna har skärpts under årens lopp i takt med att situationen har förvärrats. EU:s medlemsländer har också varit pådrivande inom ILO för att förmå den burmesiska regeringen att vidta åtgärder för att stoppa tvångsarbetet. I november förra året fattade ILO ett unikt beslut om att verka för sanktioner mot Burma. Det är första gången i ILO:s historia som åtgärder av detta slag vidtas mot ett medlemsland.

Men regeringen verkar även på andra sätt för en demokratisk utveckling i Burma. Burma står alltid på dagordningen när vi talar med Asean-länderna och andra länder i regionen. Vi menar att dessa länder genom sina nära förbindelser med Burma bör ha förutsättningar att påverka regimen. En demokratisk utveckling i Burma vore positiv för hela Asean. Även om principen om icke-inblandning utåt försvaras starkt av Asean-länderna ser vi en ökad benägenhet hos dessa länder att engagera sig för förändring.

För några månader sedan fick vi genom FN:s särskilda sändebud till Burma, Ismail Razali, veta att samtal hade inletts mellan oppositionsledaren Aung San Suu Kyi och militärregimen. EU:s trojka besökte under svensk ledning Burma i slutet av januari i år och fick en unik möjlighet att direkt med Aung San Suu Kyi och företrädare för den burmesiska militärregimen tala om denna utveckling. Båda parter framhöll att processen var inne i ett känsligt läge. Man ville tills vidare hålla innehållet i samtalen förtroligt. Detta respekterar vi. Det är ännu för tidigt att förutspå utvecklingen. Jag hoppas dock att samtalen så småningom kan leda till nationell försoning och en återgång till demokrati. Så länge som den process som har inletts bedöms som fruktbar är den värd omvärldens stöd. Som EU-ordförande har regeringen nära kontakter med FN-sändebudet Razali och andra länders regeringar för att få till stånd ett aktivt och samordnat internationellt agerande.

Regeringen har även nära kontakter med den demokratiska oppositionen som kontinuerligt ger oss sin syn på utvecklingen. Sverige stöder

sedan många år de krafter som verkar för en demokratisk utveckling i Burma. Stödet förmedlas genom enskilda organisationer.

Det finns vissa tecken som möjligen kan tyda på en mjukare attityd från militärjuntans sida gentemot oppositionen. Ett 80-tal politiska aktiver har frisläppts. Massmediernas kampanjer mot oppositionen har upphört. Nyligen har vi fått veta att FN:s MR-rapportör för Burma fått tillstånd att besöka landet. Denna utveckling inger visst hopp.

Samtidigt måste vi komma ihåg att brotten mot mänskliga rättigheter fortsätter. De politiska fångarnas antal har inte minskat. Det finns färsk bevis på att tvångsarbetet fortsätter. De etniska minoriteterna utsätts för fortsatt förtryck. Vid trojkans besök i Rangoon var budskapet från EU klart: Vi kommer att fortsätta sätta press på regimen så länge som den fortsätter att begå brott mot de mänskliga rättigheterna. Först när vi ser konkreta bevis på att de nu inledda samtalen följs av förbättringar på MR-området kan vi överväga att ompröva den restriktiva politik vi länge fört mot Burma.

Anf. 43 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Det brukar ibland publiceras världskartor med krigshärar utplacerade. Hela de här världskartorna är fulla av sådana här ”bränder”. Vi talar om tre sådana här i dag. Man kan då känna en viss förtvivlan över att människor inte i demokratiska former kan lösa frågan om den politiska ledningen och sätta i gång och göra konstruktiva saker i stället för att bara hålla på och förstöra.

Burma är ett sådant exempel, där det dock, precis som utrikesministern säger, finns ett visst hopp. Det beror naturligtvis på att man har satt tryck på Burma.

Aung San Suu Kyi och hennes parti NLD vann 1990 det första och hittills enda fria valet i Burma sedan militärkuppen 1962. NLD vann 392 av de 485 platser som valet gällde i det nya parlamentet. Men så kom militärkuppen och satte allting på ända. Aung San Suu Kyi måste sägas vara beundransvärd som kämpar vidare. Vi har sett henne sitta i bilkonvojer, när hon lämnat sin husarrest, och sedan tvingats tillbaka igen på grund av att hon inte har klarat av värmen och svälten. Hon fick Nobelpriset 1991 och är också styrelsemedlem i International IDEA, som ligger på andra sidan vattnet från Riksdagshuset sett, där hon dock aldrig har kunnat delta aktivt. Vi hoppas att hon ska kunna vara med där en dag och bidra till demokratisk utveckling i andra länder, inte bara i sitt eget.

Det som jag skulle vilja fråga utrikesministern om när det gäller det fortsatta arbetet är bl.a. de här påtryckningarna. Nu fick vi beskedet att man följer utvecklingen noga, och det gäller att hålla uppe trycket. FN och FN-systemet har ju ett speciellt ansvar här och följer verksamheten mycket noga. Nu gäller det att se till att FN:s arbete utvärderas, att man drar konsekvenser av dessa utvärderingar och gör detta känt för regimen i Burma så att den upplever att det som – tyvärr bara på papperet, tror jag – ser ut som lättnader i situationen får rekyler. Regimen i Burma agerar ju så att man lättar lite på trycket och sedan går man tillbaka igen och ökar trycket. Då gäller det att de här utvärderingarna blir klara och rediga och att man drar konsekvenser och agerar utifrån dem.

Stöd till svenska frivilligorganisationer som stöder den burmesiska oppositionen är mycket viktigt. Här finns olika kanaler. En sådan är radi-

osändningar in i Burma, något som jag haft tillfälle att studera och vara med om. Jag tänker på det som World View International gör, det som utrikesministerns kollega Margot Wallström en gång arbetade med på Sri Lanka. Detta är ett mycket bra instrument. Radiosändningar känner ju inga gränser, utan man kan sända in i landet och på så vis luckra upp det hårda systemet. Det är den typen av demokratiarbete som är så otroligt viktigt, inte minst i den här delen av världen. Det gäller för Sverige att vara generöst med bidragen så att sådant arbete kan fortsätta.

Anf. 44 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Jag tror att K-G Biörsmark och jag är helt överens när det gäller både situationen i Burma och risken för att man övervärderar de positiva signaler som vi får just nu.

Inte desto mindre är det naturligtvis ett positivt tecken att FN:s rapportör för mänskliga rättigheter i dag för första gången får besöka Burma. Det kan också vara ett steg på vägen mot att regimen ändå kommer att föra en något annorlunda politik.

Detta är en diskussion som vi i hög grad har fört med Burma. Burma är ett av de få exempel där vi använder en stor skala av sanktioner – vi har ju diskuterat sanktioner tidigare här i dag.

Framför allt tror jag att det viktiga spåret just nu är att förmå Burmas grannar att ta en diskussion med Burma om utveckling av demokrati och mänskliga rättigheter. Som jag sade i mitt svar så möts detta formellt med diskussionen om att man inte ska lägga sig i interna angelägenheter. Men vi har ändå märkt en allt större vilja hos Burmas asiatiska grannar och engagemang när det gäller att ta en diskussion med regimen i Burma. Jag tror att detta har flera orsaker. Bl.a. beror det på att man känner att hela samarbetet mellan Europa och Asien trots allt påverkas och riskerar att försämrats av diktaturen i Burma och den speciella diskussion som vi hela tiden för om Burma.

Vi har vid flera tillfällen skärpt sanktionerna. Så sent som för knappt ett år sedan skärpte vi sanktionerna mot Burma, och vi har väldigt omfattande sanktioner. Vi stöder också oppositionen. Den radiostation som K-G Biörsmark nämnde är ett av de exempel som får stöd av den svenska regeringen. Vi har också ett omfattande stöd till flyktingar och exilburmeser.

Jag tror alltså att vi får fortsätta. Vi får se till att politiskt bevaka detta och reagera för kränkningar av mänskliga rättigheter. Naturligtvis ska vi också utvärdera det som sker så att inte den burmesiska regeringen kan göra skenreformer och sedan hävda att det har skett verkliga förbättringar. Vi får fortsätta att försöka förmå grannarna i Asean att utöva påtryckningar mot Burma, och fortsätta att ge stöd till oppositionen både politiskt och ekonomiskt.

Anf. 45 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Vi är tydligen ganska överens om tagen här.

Det är ändå intressant att notera att det talades om sanktioner här – och hårda sanktioner. För en liten stund sedan var man tveksam till att sanktioner över huvud taget har någon verkan. Men jag tror att de har det. Det ska förstås vara bra tajmning när det gäller sanktioner, och man ska vara selektiv. Man kan inte ha sanktioner som någon sorts generellt

instrument. Det går inte. Men man kan arbeta på två sätt samtidigt. Man kan ha sanktioner och hålla trycket uppe för dem samtidigt som man uppmuntrar en demokratisk opposition som arbetar för mänskliga rättigheter. I detta korstryck av aktiviteter kan något förhoppningsfullt spira. Jag tror att det finns en sådan situation i Burma nu. Vi får väl se vad utvecklingen leder till.

Frågan är om militärjuntan är beredd att förhandla i dag. Det är bara att hoppas att så är fallet. En av förutsättningarna för juntan att fungera är den stora narkotikahandeln. Den är ett annat jätteproblem. Aidsproblematiken har också spridit sig i Burma. Det finns mycket sådant här, som man inte kan ta itu med på grund av situationen.

Det som utrikesministern tar upp här om Aseans roll och grannarnas roll är naturligtvis viktigt. Jag menar att vi inte heller får backa för att föra resonemanget om vikten av att gå in i länders inre angelägenheter. Vi har fört den diskussionen förr i kammaren. Jag menar att vi måste vara tydliga här. Det gäller att både FN och andra organ är tydliga. Där mänskliga rättigheter trampas på och där diktaturstater finns så kan man inte – vare sig det gäller Asean eller i något annat sammanhang – hänvisa till att det är ett lands inre angelägenhet. Så fort människor förföljs och flyktingströmmar äger rum så har det internationella samfundet ett ansvar för att värna människorna, och inte ländernas regimer. Där måste vi vara ännu tydligare än vad vi har varit. Det har skett förändringar på detta område, och det sker fler bit för bit. Men det ska inte råda någon tvekan om att man ska kunna ta ansvaret för att gå in i länder, och inte stoppas av att något skulle vara ett lands inre angelägenhet. Så kan det aldrig vara.

Anf. 46 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Jag tycker att det är fullständigt självklart i dag att man inte ska backa för att något skulle anses vara interna angelägenheter. Individens säkerhet och mänskliga rättigheter är något universellt. Därför måste också regimer acceptera att vi lägger oss i när vi ser att de bryter mot de universella rättigheterna. Däremot har inte alla länder samma uppfattning. När jag sade att vi möter protester på grund av att detta skulle vara en intern angelägenhet så menade jag att länderna i Asean ofta har inställningen att det skulle vara fråga om det. Men även där märker jag att vi alltmer sällan möter diskussionen om att situationen i Burma bara är en intern angelägenhet för Burma.

Dels handlar det om mänskliga rättigheter och demokrati och att de ser att detta försvårar relationen med Europa, dels handlar det naturligtvis om narkotikahandeln. Den narkotikahandel som sker i och genom Burma är förstås ett jättestort problem för hela regionen. Därmed finns det också skäl för länderna runtomkring att bli mer kritiska och mer aktiva när det gäller regimen i Burma.

Det är riktigt att vi diskuterar sanktioner här, och att vi har omfattande sanktioner, samtidigt som jag ställde mig tveksam i ett tidigare fall. Problemet med sanktioner är ju att när vi väl har infört dem så kan vi aldrig lyfta dem – om vi inte ser att det har skett en påtaglig förbättring.

När det gäller Burma har vi egentligen bara ett läge i dag. Där har sanktionerna ändå varit förhållandevis effektiva. Man har ju fått ett internationellt samfund att ställa upp. Men eftersom regimen inte har förbätt-

rats har vi bara kunnat göra valet att ha skärpningar och åter skärpningar av sanktionerna.

Fru talman! Jag vill avsluta med att framföra ett tack till alla organisationer som har spelat en viktig roll när det gäller Burma. En stor del av det internationella trycket har skett på grund av att Burma har fått mycket internationell uppmärksamhet. Det är många organisationer som har agerat och inte låtit omvärlden glömma Burma. Jag vill alltså gärna passa på att säga att det är ett viktigt arbete som de har bedrivit.

Anf. 47 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Vi är överens även om detta. Enskilda organisationer och enskilda människors engagemang är otroligt viktigt. Det är ju där som opinion bildas.

Vi har två olika instrument till vårt förfogande: sanktioner, och påtryckningar på det sättet, samt arbete genom enskilda organisationer för att öppna upp det hela.

Jag håller med om att sanktioner som metod är ett tveeggat svärd. Jag upplevde det själv en gång i tiden – så långt tillbaka som när FN-sanktionerna inleddes mot Rhodesia. Man fann då på plats hur affärsvärlden ändå hittade sina kanaler på ett mycket sofistikerat sätt. Sanktioner är alltså ett väldigt svårt och trubbigt instrument. Men de har också en opinionsbildande effekt. Man ska alltså inte tro att de är verkningsslösa, även om ett byte av varor och tjänster trots sanktionerna äger rum.

Vi får följa utvecklingen i Burma. Vi hoppas, som sagt, att Aung San Suu Kyi kommer hit som styrelsemedlem i International IDEA och ger sitt bidrag till demokratibygandet i världen.

Anf. 48 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Jag kan bara instämma.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 2000/01:327 om kommunala förtroendeuppdrag

Anf. 49 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Fru talman! Kenneth Kvist har frågat mig om jag avser att vidta några åtgärder för att arbetslösa som innehar kommunala uppdrag inte ska diskrimineras vad avser ersättning för förlorad arbetsinkomst.

I kommunallagen regleras rätten till ersättning för förlorad arbetsinkomst i 4 kap. 12 §. Den regleringen innebär att förtroendevalda i fullmäktige och nämnder har rätt till skälig ersättning för den arbetsinkomst och för de pensions- och semesterförmåner som de förlorar när de fullgör sina uppdrag. I 4 kap. 14 § samma lag anges att fullmäktige får besluta att förtroendevalda i skälig omfattning ska få bl.a. arvode för det arbete som är förenat med uppdraget.

Precis som Kenneth Kvist pekar på ska en klar åtskillnad göras mellan ersättning för förlorad arbetsinkomst och det eventuella arvode som kommunen betalar ut för uppdraget. Alla kommuner är skyldiga att be-

tala ut skälig ersättning för förlorad arbetsinkomst, medan arvudet för uppdraget kan variera mellan kommunerna.

Kenneth Kvist menar att Svenska Kommunförbundet gör en snäv tolkning av dagens regler om rätt till ersättning, vilket medför att ersättning från arbetslöshetskassa inte behandlas som inkomst i kommunerna.

Jag vill först påpeka att jag som minister varken vill, eller bör, uttala mig i frågan om den tolkning av lagen som Svenska Kommunförbundet gör är korrekt eller inte.

Men i det sammanhanget vill jag dock göra några allmänna påpekanden. Fritidspolitikerna i våra kommuner och landsting är en central och omistlig del av vår representativa demokrati. De bidrar genom sina kunskaper och erfarenheter till att forma det demokratiska beslutsfattandet på lokal nivå. Regeringen eftersträvar att det ska bli fler fritidspolitiker i kommuner och landsting. Det är då självfallet viktigt att människor inte känner att de av ekonomiska skäl är förhindrade att ta ett uppdrag. Det är därför en mycket viktig frågeställning som Kenneth Kvist tar upp.

Kommundemokratikommittén har bl.a. i uppdrag att analysera och föreslå förbättringar av de förtroendevaldas arbetsförhållanden. Frågan om ersättning för förlorad arbetsinkomst är därför en frågeställning som ingår i kommitténs uppdrag. Kommittén ska som bekant avlämna sitt betänkande senast den 31 maj i år.

Jag har för avsikt att i höst presentera en proposition med förslag i syfte att generellt stärka demokratin. De förtroendevaldas villkor är en av de frågor som kommer att behandlas i den propositionen.

Anf. 50 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! Jag vill tacka statsrådet Lejon för svaret. Om jag ska börja med ett generellt omdöme anser jag svaret vara välvilligt, och det är gott, men jag hade kanske väntat mig en än tydligare positionering av statsrådet.

I förarbetena till kommunallagen uttalas att i princip ingen medborgare av ekonomiska skäl ska behöva avstå från ett kommunalt uppdrag samt att det är mycket angeläget att alla valbara medborgare så långt möjligt ges lika förutsättningar att åta sig kommunala förtroendeuppdrag.

Redan på grund av detta borde rätt till ersättning föreligga för den som för ett kommunalt uppdrags skull får ett avdrag från sin ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Nu finns flera fall där människor särbehandlas därför att de är arbetslösa. De får en negativ eller diskriminerande särbehandling. Där andra får ersättning, och inte bara ett arvode för sitt uppdrag, får de inte rätt till detta även om de har anmält sitt förtroendeuppdrag, som i många fall sker på dagtid. De går alltså miste om en del av den inkomst som de eljest skulle ha fått från a-kassan. Det betyder att det är ett diskriminerande förhållningssätt gentemot människor som ofta redan har det kämpigt på grund av arbetslöshet.

Ersättning från arbetslöshetsförsäkringen är ju en inkomstrelaterad ersättning och inte ett bidrag. I skattehänseende är det lika med inkomst av tjänst, dvs. kontant lön. Den arbetslöse uppbär den här ersättningen under den tid då hon eller han står till arbetsmarknadens förfogande.

Nu hänvisar statsrådet till Kommundemokratikommitténs betänkande som kommer i slutet av maj och till att det kommer en proposition i höst.

Prot. 2000/01:90

3 april

*Svar på
interpellationer*

Det är klart att man skulle kunna nöja sig med det, men jag vill ändå ha en mer uttalad principiell hållning från statsrådet.

Statsrådet säger att hon vare sig vill eller bör uttala sig om Svenska Kommunförbundets tolkning av lagen. Jag kan kanske inte påverka statsrådets vilja, men Kommunförbundet är en intresseorganisation och ingen myndighet. Statsrådet har nog rätt att uttala meningar om deras meningar, om statsrådet så vill.

Det avgörande är ju principfrågan. Det jag egentligen frågade efter är ju vad regeringen avser att göra för att undanröja den diskriminering som föreligger enligt min mening.

Man kan gå till akterna och till den proposition som tar upp detta. Det är proposition 117 från år 1990/91. Det var visserligen före statsrådets tid som statsråd, men i alla fall. Där påpekas att förlorad arbetsförtjänst ska ersättas. I underliggande utredning, som man med gillande refererar till i propositionen, nämligen Förtroendeuppdragsutredningen, står det att inkomst av tjänst ska vara enligt de definitioner som finns i kommunalskattelagen. Enligt definitionerna i kommunalskattelagen är ersättning från arbetslöshetsförsäkringen just att jämställa med vanlig lön i skattehänseende. Därför borde denna diskriminering gå att undanröja. Jag skulle vilja ha ett klart uttalande av statsrådet på den punkten, fru talman.

Anf. 51 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Fru talman! Kenneth Kvist önskar sig ett principuttalande. Jag menar att mitt svar tidigare var ett försök att göra detta. Men låt mig bli än tydligare för att undanröja alla missförstånd.

Anledningen till att Kommundemokratikommittén över huvud taget har fått ett direktiv och sitter och arbetar är att vi på alla sätt måste försöka stärka den svenska folkstyrelsen. Dit hör också att underlätta för människor att vara förtroendevalda. Kommundemokratikommittén har ett uppdrag som innebär att man ska se över alla de hinder som vi vet om i dag. Kenneth Kvist tar upp ett sådant exempel, nämligen människor som har a-kassa och hur de drabbas i dag, åtminstone i vissa kommuner.

Det finns fler exempel på att människor som är förtroendevalda stöter på hinder för att utöva den sysslan. Det gäller både ekonomiska hinder och andra hinder. Vi måste undanröja de hinder som finns för människor att i dag vara aktiva i den svenska demokratin, bidra till att ta ansvar för att fördjupa den svenska demokratin och för att förbättra det svenska samhället. Det får inte vara så att vi bygger system som hindrar människor att vara förtroendevalda. De ersättningar och de regler som finns när det gäller de förtroendevalda och deras arbetsuppgifter får självfallet inte på något sätt diskriminera människor, oavsett om det handlar om pengar eller tillgänglighet till de allmänna lokalerna.

Syftet bakom att tillsätta Kommundemokratikommittén var just att uppnå det Kenneth Kvist efterlyser, nämligen att vi ska komma bort från problemen på det här området och skapa goda möjligheter för människor att vara förtroendevalda.

Anf. 52 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! Med det här klarläggandet från statsrådet framgår det att vi är tämligen överens och att det är ett viktigt uppdrag. Vi får visserligen avvakta Kommundemokratikommitténs betänkande och behandlingen av

den. Men vi är helt eniga. Det gäller att underlätta för olika kategorier av människor och att även se till att den här typen av diskriminering undanröjs. Jag tycker att det är ett bra uttalande av statsrådet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2000/01:90
3 april

*Svar på
interpellationer*

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.20 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 18.00.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 18.00.

9 § Svar på interpellation 2000/01:287 om den kommunala självstyrelsen

Anf. 53 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Herr talman! Stefan Attefall har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att stärka den kommunala självstyrelsen och om jag är beredd att tillsätta en utredning för att överväga hur den kommunala självstyrelsen kan ges en starkare grundlags- och lagreglering med möjligheter till rättsprövning av självstyret.

Inledningsvis nämner Stefan Attefall att den kommunala självstyrelsen inte preciseras i grundlag. Det är riktigt att regeringsformens reglering av den kommunala självstyrelsen begränsar sig till några få bestämmelser. Av portalparagrafen framgår att den svenska folkstyrelsen förverkligas bl.a. genom kommunal självstyrelse. Av inledningskapitlet följer också att beslutanderätten i kommuner och landsting utövas av valda församlingar och att dessa får ta ut skatt för skötseln av sina uppgifter.

Vid tillkomsten av 1974 års regeringsform ansågs det varken lämpligt eller möjligt att dra orubbliga eller preciserade gränser i grundlag kring en kommunal självstyrelsesektor. Det betonades i stället att arbets- och befogenhetsfördelningen mellan stat och kommun i ganska vid omfattning måste kunna ändras i takt med samhällsutvecklingen. Genom lagstiftning kan således kommunerna ges viktiga uppgifter och åligganden utan att ändringar behöver göras i regeringsformen. På samma sätt kan deras uppgiftsområden även avgränsas.

Frågan om förtydliganden av eller ändringar i grundlagsbestämmelserna om den kommunala självstyrelsen utreddes senast år 1996 av Kommittén om den kommunala självstyrelsens grundlagsskydd. I sitt betänkande *Den kommunala självstyrelsen och grundlagen* pekade kommittén på att avsaknaden av detaljerade bestämmelser kring den kommunala självstyrelsesektorn i regeringsformen inneburit att utvecklingen mot ett ökat ansvarsområde för de kommunala organen varit möj-

lig utan grundlagsändringar (SOU 1996:129). Kommittén ansåg att vissa förhållanden rörande den kommunala självstyrelsen och beskattningsrätten borde föranleda en ändrad reglering i regeringsformen. Den föreslog därför att sådana förhållanden som rör kommunerna och landstingen och som kan anses specifika för den kommunala sektorn skulle regleras i ett särskilt kapitel. Betänkandet har remissbehandlats men inte lett till någon lagstiftning.

Konstitutionsutskottet har nyligen i betänkandet *Kommunal självstyrelse och flernivådemokrati* bl.a. behandlat frågan om den kommunala självstyrelsens grundlagsreglering (2000/01:KU12). Utskottet nämner i sin bedömning att frågan utretts av Kommittén om den kommunala självstyrelsens grundlagsskydd. Utskottet anser att det saknas anledning att tro att en ny utredning nu skulle leda till ett resultat som är bättre ägnat att läggas till grund för ändringar i regeringsformen. Vidare anser utskottet att arbets- och befogenhetsfördelningen mellan stat och kommun även fortsättningsvis bör regleras i lag utan ytterligare bindning i grundlagsform.

I likhet med vad som uttalades vid regeringsformens tillkomst anser jag att det inte är lämpligt eller ens möjligt att i grundlag införa preciserade bestämmelser om den kommunala självstyrelsen. Jag vill i sammanhanget peka på att avregleringen av den kommunala sektorn och den ökade organisationsfriheten för kommunerna och landstingen har kunnat genomföras utan att ändringar i regeringsformen krävts. Jag ser alltså inte något behov av att tillsätta en ny utredning om den kommunala självstyrelsens grundlagsreglering. Jag delar utskottets bedömning att det saknas anledning att tro att en sådan utredning skulle leda till ett resultat som är bättre ägnat att läggas till grund för ändringar i regeringsformen i denna fråga. Jag bedömer det dock inte som troligt att förslagen från Kommittén om den kommunala självstyrelsens grundlagsskydd kommer att leda till lagstiftning som innebär någon principiell förändring av förhållandet mellan stat och kommun.

Ett krav i den europeiska konventionen om kommunal självstyrelse är att kommunerna ska ha rätt till ett judiciellt förfarande för att bl.a. säkerställa respekt för den kommunala självstyrelsen. Det svenska rättssystemet har ansetts stå i överensstämmelse med detta krav eftersom en kommun under vissa förutsättningar kan använda resningsförfarandet för att få ett myndighetsbesluts laglighet domstolsprövat. Jag anser därför att det för närvarande inte finns skäl att utreda denna fråga ytterligare.

Som Stefan Attefall nämner har Demokratiutredningen föreslagit en starkare grundlags- och lagreglering av den kommunala självstyrelsen. Utredningens betänkande bereds för närvarande inom Justitiedepartementet. Som jag nämnde i riksdagsdebatten om den lokala demokratin förra året, och som jag har nämnt flera gånger sedan dess, är min ambition att presentera ett antal åtgärder i en demokratiproposition till hösten. Förslagen ska bl.a. baseras på remissutfallet av Demokratiutredningen och Kommundemokratikommitténs arbete. Jag vill inte föregå detta arbete genom att nu redovisa något ställningstagande i frågan. När det gäller just Kommundemokratikommittén ingår det inte uttryckligen i kommitténs uppdrag att behandla den kommunala självstyrelsen. Det är dock min förhoppning att resultatet av kommitténs arbete kommer att

bidra till att stärka den kommunala självstyrelsen. Det är naturligtvis för tidigt att i dag uttala sig om kommitténs kommande förslag mera i detalj.

Prot. 2000/01:90
3 april

Anf. 54 STEFAN ATTEFALL (kd):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet för Britta Lejon för svaret. Syftet med interpellationen är att föra en mer principiell diskussion om den kommunala självstyrelsens ställning i Sverige snarare än att diskutera det konkreta innehållet i den proposition som kommer i höst.

Jag har försökt visa i min interpellation att den kommunala självstyrelsen i Sverige i många stycken har varit en myt. De syften som fanns med kommunindelningsreformen var inte att skapa självständiga politiska gemenskaper på kommunal nivå utan starka förvaltningsmässiga apparater, som kunde genomföra nationella mål. Det visar statsvetarna Urban Strandberg och Mats Dahlkvist i ett bidrag till Demokratiutredningen och även i doktorsavhandlingar.

När välfärdsstaten har byggts upp har kommunerna varit de organ som skulle förverkliga centrala beslut och direktiv. Vi såg också att kommunerna fick sköta om besparingarna, då välfärdsstaten skulle spara på 90-talet. Ambitionen att skapa starka politiska gemenskaper på lokal nivå har inte funnits i den svenska traditionen.

Britta Lejon sade själv i en riksdagsdebatt här i kammaren den 10 november förra året att det kommunala självstyret i Sverige är ett av de starkaste, om inte det allra starkaste i världen. Det kan vi diskutera. Statsrådet sade också att det ska förbli så. Ett starkt kommunalt självstyre har alltid varit, är och kommer alltid att vara en viktig fråga för socialdemokratin. Det låter betryggande inför framtiden, att hon har den principiella inställningen.

Statsminister Göran Persson uttalade sig i Svenska Dagbladet den 15 mars i år. Han talar om att det är nödvändigt att hitta en ny balanspunkt. Han är oroad för att den nationella politiken inte får tillräckligt genomslag. Han tycker inte om när regionala majoriteter går på tvärs mot den. Han talar om målkonflikter och väljer i intervjun det centrala före den lokala avvägningen.

Frågan till Britta Lejon är följande: Är det statsrådet Britta Lejons synsätt som ska gälla inför framtiden i de kommande propositionerna eller är det statsministerns? Det vore intressant att få höra ett principiellt resonemang på det området.

En enig demokratiutredning med representanter från alla partier föreslog en starkare kommunal självstyrelse, någon form av lagreglering och också möjlighet för kommunerna att hävda sin rättighet gentemot exempelvis riksdagsbeslut som går emot den kommunala självstyrelsen. Det är inte för att kommunalråden ska få mer makt utan för att stärka den lokala politiska nivån och öka medborgarnas möjlighet att påverka och delta i det politiska beslutsfattandet. Besluten fattas helt enkelt närmare medborgarna. Det blir kortare vägar både mentalt och geografiskt mellan beslutsfattare och medborgare. Om man vill stärka den lokala nivån och fördjupa demokratin måste man också stärka den kommunala självstyrelsen.

Om man lägger betoningen på deltagandet i demokratin blir det också en nödvändig konsekvens att man vill stärka den lokala politiska gemen-

*Svar på
interpellationer*

skapen. Men om man betonar likformigheten och enhetligheten ska man också ha mer centrala lösningar och centrala direktiv.

Frågan är var Britta Lejon befinner sig i spännvidden mellan likformighet och de mer skilda lösningar som det blir om man betonar det lokala deltagandet, det lokala beslutsfattandet och den lokala avvägningen. Självfallet – det vill jag gärna understryka – måste det finnas vissa ramar så länge vi är en nation. Vi måste lära oss ungefär samma saker i skolan. Vi måste ha en garanti för att man ska få en värdig äldreomsorg, sjukvård och liknande. Men inom de ramarna kan man tillåta mycket mer av olika lösningar, och därmed tror jag också att vi får ett mer spännande Sverige. Motsatsen är ett mer likformigt Sverige, och jag tror att det blir ett tråkigare och fattigare Sverige.

Anf. 55 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Herr talman! Jag tar gärna tillfället i akt att tacka Stefan Attefall för initiativet till debatten i den här frågan. Det ger mig en möjlighet att klargöra en del saker som kanske inte har varit tillräckligt klara tidigare.

Jag tycker också att det är glädjande att höra att Attefall betonar både att vi är en nation och har behov av gemensamma grundläggande spelregler och gemensamma ramar och att det inom dessa ramar finns all anledning att uppmuntra och stimulera olika lokala förutsättningar, som måste ges möjlighet att ta sig olika uttryck. Jag tror inte att vi har någon skiljaktig uppfattning i grunden här.

På den direkta frågan om vems uppfattning som kommer att vara vägledande när det gäller regeringens kommande propositioner kan jag säga att det är regeringen som beslutar, som ett kollektiv, som bekant, och de uppfattningar som så småningom kommer att vara vägledande och som kommer att utgöra besluten kommer ju att vara riksdagens uppfattning. Riksdagen består, som bekant, av ett antal ledamöter. Jag tycker att det är viktigt att understryka just detta, att gränserna för det kommunala självstyret har inte vare sig jag eller någon annan regeringsledamot makt att sätta. De sätts av riksdagen, och så ska det vara också fortsättningsvis.

För att upprätthålla den kommunala självstyrelsen, som jag menar att den socialdemokratiska ideologin väldigt mycket handlar om, är det möjligt att herr Attefall och jag ser olika behov. Jag hävdar med emfas att den svenska självstyrelsen är stark i ett internationellt perspektiv. Också historiskt sett kan vi konstatera att den svenska självstyrelsen och friheten för kommunerna både att organisera sig och att besluta om hur man vill utföra sina arbetsuppgifter har ökat oerhört, under efterkrigstiden men också efter 1974 års regeringsform.

För att kunna garantera också ett fortsatt starkt kommunalt självstyre måste ett antal faktorer vara uppfyllda. Från regeringens sida ser vi det som oerhört angeläget att de svenska kommunerna har tillräckliga ekonomiska resurser för att fullgöra de grundläggande välfärdsuppgifter som åligger kommunerna att ge de svenska medborgarna. Här har vi tillsammans med riksdagen ett mångårigt arbete för att försöka ta Sverige ur den kris som har inneburit en hämsko på de grundläggande aspekterna och möjligheterna att förverkliga det kommunala självstyret.

Det finns också ett antal andra aspekter som är viktiga i det här sammanhanget. Jag tänker kanske framför allt på vikten av ett högt valdeltagande i valen också till kommunfullmäktige. Ska vi ha ett kommunalt

självstyre, med en kommunal beskattningsrätt, måste det också finnas en folklig förankring för de kommunala församlingarna och ett högt valdeltagande. Det är en av de vägledande faktorerna kring mitt ställningstagande, att jag tror att skilda valdagar – även om vi nu glider in på en annan frågeställning – inte skulle vara lyckligt om vi nu vill försöka lägga grunden för ett väl fungerande folkstyre i Sverige framöver. Det är möjligt att Stefan Attefall och jag ser olika bekymmer och olika behov i vår önskan att värna det kommunala självstyret i Sverige, men det här är några faktorer som vi från Socialdemokraterna har poängterat vikten av.

Det finns mycket man kan säga om det här. Jag tror att jag nöjer mig med att konstatera att det var en väldigt tydlig markering för mig när jag i går deltog i en konferens i Ronneby om det kommunala självstyret, regioner och den lokala nivån när det var bara de svenska representanterna som pratade om den lokala nivåns betydelse. De övriga deltagarna från 24 stater på den europeiska kontinenten betonade alla den regionala nivån, men ingen sade ett ord om den lokala nivån. Jag tror att det ger en bild av hur starkt det lokala självstyret är i Sverige jämfört med i många andra länder.

Anf. 56 STEFAN ATTEFALL (kd):

Herr talman! Visst finns det lokala traditioner. I vissa länder har man byggt upp sin konstruktion mera utifrån den regionala nivån, och andra kanske mer från den lokala nivån. Men det intressanta är vad vi gör av det svenska förhållandet. Jag tycker, med förlov sagt, att trots allt vad Britta Lejon säger svarar hon inte riktigt på frågan hur statsrådet ser på den kommunala självstyrelsens ställning. Finns det anledning att stärka den ytterligare? Läser man Britta Lejons uttalanden kan man få intrycket att det finns ett sådant intresse, men läser man vad statsministern säger i olika sammanhang, och ser hur regeringen de facto agerar, kan man få intrycket att det är tvärtom.

Jag kan också se i intervjun i Svenska Dagbladet att statsminister Göran Persson säger att han väntar sig att det ska bli en ny stor inrikespolitisk debatt just om relationen mellan nationella beslut och kommunal självstyrelse. Hela resonemanget genomsyras av att kommunerna håller på att sticka i väg utanför hans kontroll. Det är ungefär kontentan av hela resonemanget. Man ser det också i agerandet.

Jag sitter med i ett kommunalt bostadsbolags styrelse här i Stockholm. Det bostadsbolaget har under lång tid under socialdemokratiskt styre levererat vinster som har gått till en kommunkoncern som har understött Stadsteatern i Stockholm. Man kan alltså säga att bostadsbolaget har finansierat Stadsteaterns verksamhet. Detta har ansetts fullständigt acceptabelt. Sedan har den nya majoriteten i Stockholms stad sagt att man kanske kan använda en del av de pengar som har upparbetats genom åren för att exempelvis bygga ut äldreomsorgen i staden. Då kommer en stopplag! Då får inte kommunen välja den lösningen! Men man fick understödja Stadsteatern tidigare, därför att det var socialdemokrater som införde systemet i Stockholm.

Det här visar, när man klåfingrigt med regler uppifrån försöker lägga ett slags likhet över landet, att det blir mycket märkliga beslut. Vi har också exempel inom sjukvård och inom andra områden. Det finns utredningar som tittar på möjligheten att införa speciella beslutsregler för att

Prot. 2000/01:90

3 april

Svar på
interpellationer

fatta vissa beslut i kommunerna osv. Varför inte lita på att medborgarna på en ort kan ta den fighten? Om Socialdemokraterna tycker illa om att någon säljer någonting, låt då medborgarna på orten ta detta beslut och denna debatt!

Det är den här insikten, att den politiska debatten kan man ta på den kommunala nivån i stället för att använda riksdagen som beslutsforum för att lägga sig i och centralstyra och därmed trycka in alla kommuner i samma fälla, som jag har så svårt att begripa.

En fråga som jag ställde i interpellationen var: Är statsrådet beredd att gå vidare för att försöka stärka den kommunala självstyrelsen i lagstiftningen? Det innebär inte att man ska detaljreglera varje moment som kommunen ska göra och inte göra, men det innebär att man kan ge ett ökat lagstadgat skydd, som Demokratiutredningen enhälligt har föreslagit. Sedan kan vi självfallet diskutera formerna för detta, exakta avgränsningar och liknande saker. Men vi vet av erfarenhet att det krävs någonting mera för att kommunerna ska kunna känna sig trygga i att detta är deras område, att detta har de ansvar för. Då kan också medborgarna ställa kommunpolitikerna till svars mycket mer tydligt, och vi kan få en mer vital och spännande lokal debatt.

Jag tror personligen starkt på skilda valdagar, men det måste kombineras med att man lägger mera makt och myndighet i den kommunala nivån, och att man får en spännande valrörelse, där man diskuterar verkliga skiljelinjer i kommunerna. Då blir också ett kommunval intressant. Men om man avlövar kommunerna makt och myndighet, centralstyr och petar från riksdagen i alltför stor utsträckning, kommer kommunvalet att upplevas som ett B-val – ungefär som valet till Europaparlamentet tyvärr fungerar i dag, då det upplevs inte ha reell makt. Ger man reell makt blir också det lokala valet spännande, och då vitaliseras den lokala demokratin och då kommer också de frågor upp som människor upplever ligger närmast dem, dvs. hur barnomsorgen och äldreomsorgen ska utformas och hur gator och vägar ska utformas. Då kommer det också att engagera människor. Då stärker och vitaliserar vi demokratin. Men när vi för en centralistisk politik förstör vi den lokala demokratins livskraft.

Anf. 57 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Herr talman! Dagens grundlagsreglering av den kommunala självstyrelsen ger faktiskt de svenska kommunerna en mycket stor frihet. När t.ex. kommunerna gavs en helt ny kommunallag 1991 med ett vidgat självstyre i många avseenden kunde det ske bl.a. tack vare att grundlagen lämnar en så stor frihet till lagstiftaren, till riksdagen. En mer detaljerad eller en mer avgränsad grundlagsreglering kring den kommunala självstyrelsen och kring ansvars- och arbetsfördelningen mellan den nationella och den lokala nivån kan faktiskt leda till den paradoxala situationen att man inte kan öka kommunernas frihet.

Stefan Attefall bekymrar sig för att de kommunala nivåerna i dag inte har tillräcklig trygghet i sin verksamhet och menar att vi på något sätt genom någon form av starkare reglering av det kommunala självstyret skulle kunna skapa denna trygghet utan att för den skull gå ned på detaljnivå. Jag ställer mig lite frågande till om detta är möjligt. Jag håller naturligtvis dörren öppen för att se om det finns möjligheter att åstadkomma en ökad klarhet eller så. Men att principiellt förändra förhållandet

mellan den nationella nivån och den lokala nivån ställer jag mig avvissande till. Och jag ser klara bekymmer med att åstadkomma den kombination som Stefan Attefall efterlyser, att utan att bli för detaljerad försöka åstadkomma någon annan reglering av det lokala självstyret än vad vi i dag har i vår grundlag. Jag förstår inte riktigt hur det ska gå till.

Eftersom herr Attefall tar upp flera exempel och uttrycker sin oro för en nationell klåfingrighet vill jag bara påpeka det enkla faktumet att flera av de borgerliga partier som menar att vi bör ha någon form av starkare grundlagsreglering kring det kommunala självstyret och som kritiserar oss i regeringen för att vi är för klåfingriga i våra förslag säger detta i ena stunden, och i andra stunden motionerar de själva om olika förslag som faktiskt innebär ingrepp i det kommunala självstyret.

Jag tror att detta säger någonting som också borgerliga politiker bör fundera över. Ofta vill man ta med ena handen och ge med den andra. Jag skulle kunna ställa en motfråga: Är Kristdemokraterna beredda att grundlagsfästa det kommunala självstyret på alla områden och inte bara på de områden som de själva gillar?

Jag tror att det är dags för mig att sluta för tillfället.

Anf. 58 STEFAN ATTEFALL (kd):

Herr talman! Jo då, vi kristdemokrater skulle vilja grundlagsfästa en tydligare kompetens för den kommunala självstyrelsen. Jag tror också att det är bra för oss kristdemokrater om vi skulle hamna i regeringsställning att vi har en sådan ordning, därför att jag tror att det finns klåfingriga politiker i alla partier. Jag tycker, precis som statsrådet, att det finns en del borgerliga partier som har lite svårt att hålla fingrarna från syltburken. Och det finns en naturlig benägenhet att när makten ligger centralt, som det svenska systemet är uppbyggt, så är man gärna där och försöker roffa åt sig makten. Men jag menar att vi behöver se till att det finns en ordning som stärker kommunerna och också ger dem en möjlighet att få sin sak prövad juridiskt.

En idé som vi kristdemokrater lanserade är att pröva tanken att inrätta en kommunalordning på samma sätt som det finns en riksdagsordning, där man alltså har grundlagsaktiga beslut när man antar denna kommunalordning men att den inte direkt är del i grundlagen och där man listar kompetenser. Självklart blir det tolkningsfrågor även där. Men då tycker vi att man bör ha en rättslig instans som kan gå in och diskutera var någonsans man ska dra gränserna.

Det är ett bevisat faktum att det finns en stor klåfingrighet inte minst från den sittande regeringens sida. Vi kan ta maxtaxediskussionen som ett bra exempel. Detta lanserades någon vecka före valet. När statsminister Göran Persson ska presentera Socialdemokraternas valmanifest säger han att man ska införa maxtaxa. Men han säger inte att Socialdemokraterna ska driva detta som en kommunal fråga där beslut om barnomsorgstaxor har fattats sedan årtionden tillbaka. De socialdemokratiska kommunpolitikerna togs ju på sängen på samma sätt som statsrådskollegera, därför att de hade tryckt sina valprogram, och där stod det inte ett ord om detta. Men nu skulle beslutet fattas uppifrån. Varför litar man inte på sina kommunpolitiker och för den debatten lokalt om man tycker att maxtaxa är så bra? Men i stället använder man riksdagen som ett instrument för att ha en modell över hela landet. Det finns exempel efter ex-

empel där man klåfingrigt ger sig in och använder riksdagen som beslutsforum i stället för att ta debatten lokalt och vitalisera den lokala debatten och därmed den kommunala diskussionen och den kommunala valrörelsen.

Anf. 59 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Herr talman! Jag tror att det är viktigt att vi konstaterar att det inte finns några enkla sanningar här utan att det viktiga är att riksdagen ständigt debatterar och diskuterar och faktiskt också är den som sätter gränserna för det kommunala självstyret.

Om herr Attefall tar förslaget om maxtaxan som exempel, så skulle jag från min sida kunna nämna flera andra förslag från den borgerliga kanten inom samma område. Statlig skolpeng t.ex. är ett klart ingrepp i det kommunala självstyret. Det finns fler exempel.

Jag tror dock att det faktiskt är så att vi måste se att var tid har sina förutsättningar. Vi har haft ett 90-tal med stora ekonomiska bekymmer som har varit oerhört tungt för många av landets kommuner. Det har inneburit nedskärningar i den centrala välfärden och försämringar på många håll. Vi vet i dag genom de utvärderingar som har gjorts att detta har drabbat många, särskilt barnen och barnfamiljerna, väldigt hårt.

Om vi har en folkvald riksdag som då ser att det finns anledning att öka insatserna över hela landet för att förstärka välfärdsskyddet och det grundläggande välfärdsnätet för medborgarna i Sverige, och man menar att det för att detta ska få genomslag på ett så bra sätt som möjligt då är nödvändigt att faktiskt komma med en del pekpinna från denna folkvalda församling gentemot de kommunalt lokalt folkvalda församlingarna, så måste det vara möjligt att göra. Det måste vara möjligt både att öka det kommunala självstyret och att minska det från tid till annan. Men så länge som det är riksdagen som beslutar och sätter ramarna och så länge vi har en grundlag som är utformad så att det kommunala självstyret finns inskrivet som en av grundpelarna i vårt sätt att styra så är jag övertygad om att detta kommer att ske med omsorg om det svenska folkstyret.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 2000/01:294 om världens barn

Anf. 60 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Herr talman! Harald Nordlund har frågat mig vilka av förslagen i FN:s åtgärdsprogram för ett årtionde för en freds- och icke-våldskultur för världens barn 2001–2010 som svenska regeringen har antagit och vilka initiativ som kommer att tas för att på nationell nivå sprida en icke-våldskultur till Sveriges barn.

Jag vill särskilt understryka att *alla* måste ta ett ansvar för det arbete som syftar till att främja en icke-våldskultur bland barn och ungdomar. FN:s åtgärdsprogram utgår ifrån att *alla* i samhället ska involveras samtidigt som åtgärderna ska koncentreras till områden som direkt påverkar

barnen. Därför prioriteras särskilt åtgärder inom skolan samt åtgärder med inriktning på massmediernas innehåll.

Skolan ska förmedla och hos eleverna förankra de grundläggande värden som vårt samhällsliv vilar på. Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan ska gestalta och förmedla.

År 1999 genomförde Utbildningsdepartementet ett projekt med uppdraget att stödja det lokala arbetet med att omsätta värdegrunden i förskola, skola och vuxenutbildning i praktisk handling. Statens skolverk har på uppdrag av regeringen utformat en långsiktig strategi för verkets arbete med dessa de grundläggande demokratiska värdena i skolan. Regeringen satsar dessutom 12 miljoner kronor under en treårsperiod för att höja skolans kompetens inom detta område.

Vidare har rektorernas särskilda ansvar skärpts. Rektorerna ansvarar för att upprätta, genomföra, följa upp och utvärdera skolans handlingsprogram för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling, såsom mobbning och rasistiska beteenden bland elever och anställda.

Barn och unga riskerar att exponeras för våldsskildringar i medierna. Gällande lagstiftning kriminaliserar skildringar av sexuellt våld eller tvång och närgångna eller utdragna skildringar av grovt våld via TV, video, film, TV-spel etc. TV-program med verklighetstroga våldsskildringar eller med pornografiska bilder får inte sändas på tider när risken är stor att barn ser på TV. Biograffilmer förhandsgranskas av Statens Biografbyrå och förses med åldersgränser utifrån en bedömning av om filmerna kan vålla barn i olika åldersgrupper psykisk skada.

Våldsskildringsrådet har till uppgift att verka mot skadliga våldsskildringar i rörliga bildmedier. Uppdraget omfattar bl.a. att verka för ökad mediekunskap i skolan, att följa massmedie- och påverkansforskningen samt att etablera en nära kontakt med mediebranscherna och diskutera åtgärder för självsanering.

Regeringen finansierar verksamheten vid UNESCO International Clearinghouse on Children and Violence on the Screen – ett forskningscentrum vid Göteborgs universitet som samlar och sprider världens forskning om barn och unga och om medievåld till föräldrar, skolor, organisationer och politiker.

Nyligen presenterade regeringen en nationell handlingsplan mot rasism, främlingsfientlighet, diskriminering och homofobi. För utveckling av ungdomsföreningarnas lokala verksamhet just mot rasism, främlingsfientlighet och diskriminering ska 30 miljoner kronor fördelas ur Allmänna arvsfonden under tre år. Arvsfonden har även tidigare stött ett stort antal projekt med inriktningen att just förebygga våld, brott och rasism, bl.a. ett program som visar unga våldsförbrytare och vilka konsekvenser brottsliga handlingar får och ett projekt med inriktningen att stärka ungdomar i riskzonen i deras personlighetsutveckling.

I januari i år överlämnade kommittén Forum för levande historia sitt betänkande till regeringen, och där föreslås bl.a. att ett nytt forum ska inleda sin verksamhet senast år 2003. Forumet ska mot bakgrund av Förintelsen behandla frågor som rör demokrati, tolerans och mänskliga

Prot. 2000/01:90
3 april

*Svar på
interpellationer*

rättigheter. Det övergripande målet är att stärka viljan hos var och en att aktivt verka för alla människors lika värde.

Förra våren tillsatte jag en arbetsgrupp som hade att utarbeta ett förslag till en nationell handlingsplan för mänskliga rättigheter. I arbetet ingår en kartläggning av hur arbetet för att främja de mänskliga rättigheterna bedrivs samt en översyn av utbildningen vad gäller mänskliga rättigheter.

Detta är några exempel på verksamheter på nationell nivå som alla ligger inom ramen för FN:s årtionde för en freds- och icke-våldskultur bland världens barn. Regeringen har valt att inte upprätta någon separat nationell åtgärdsplan mot bakgrund av att FN:s åtgärdsprogram i allt väsentligt faller inom ramen för våra nationella mål och redan existerande prioriteringar. Däremot har regeringen för avsikt att regelbundet följa upp åtgärdsprogrammet. Diskussioner om hur detta bäst ska ske pågår för närvarande inom Regeringskansliet.

Anf. 61 HARALD NORDLUND (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Lejon för svaret i en av dagens kanske allra viktigaste politiska frågor, nämligen frågan om våldet.

Begreppet icke-våld har fått genomslag under de allra senaste årtionena. Vi kan nog konstatera att det är på senare tid som vi på allvar fått utvecklat modeller, metoder, för att förebygga våld samt metoder för att hantera konflikter. Motbilden är tyvärr att våldet ökar. Våldet ökar i familjen, i skolan, på gatan och på arbetsplatser – ja, överallt. I denna dystra bild ligger också att alltför många tonåringar finns med.

Mot bakgrund av denna utveckling – av bilden av att vi mer och mer utvecklar metoder för att hantera våld samt motbilden, att våldet ökar – har FN utlyst ett årtionde för en freds- och icke-våldskultur för världens barn. FN:s förklaring om åtgärdsprogram för årtiondet innehåller ett stort antal förslag till initiativ och insatser. I programmet förutsätts också att man på olika nivåer – inte bara på nationell och lokal nivå utan på alla nivåer – ska arbeta utifrån nämnda program. Inte minst gäller det på nationell nivå.

Jag har frågat statsrådet vad regeringen kommer att göra och måste säga att jag blir lite besviken eftersom svaret blir en uppräkningslista: man kommer att stödja det lokala arbetet med att omsätta värdegrunden i förskolan osv. Självklart är det både bra och viktigt. I svaret talas det också om att rektorernas särskilda ansvar har skärpts. Våldsskildringsrådet nämns också, liksom att man finansierar verksamheten vid UNESCO International Clearinghouse on Children and Violence on the Screen – ett forskningscentrum vid Göteborgs universitet. Vidare gäller det en handlingsplan mot rasism, främlingsfientlighet, diskriminering och homofobi. Denna handlingsplan finns.

Men sedan säger statsrådet: "Regeringen har valt att inte upprätta någon separat nationell åtgärdsplan mot bakgrund av FN:s åtgärdsprogram"; detta trots att det i åtgärdsprogrammet sägs att man förutsätter att det kommer att jobbas aktivt med detta. Kan det verkligen vara så att detta bara passivt konstateras? I svaret sägs slutligen att man självklart ska följa upp handlingsprogrammet. Men nog måste vi väl ta fler initiativ mot bakgrund av att FN förväntar sig det och mot bakgrund av att våldet ökar och dessutom blir grövre.

Anf. 62 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Herr talman! När verkligheten förändras och vi ser det samhälle som våra barn och ungdomar i dag möter och det samhälle som de i dag har att växa upp i, bli påverkade av och att hantera, måste givetvis vi som vuxna och som politiskt ansvariga inrätta våra åtgärder därefter.

Självklart innebär inte det här med att följa upp åtgärdslistan och åtgärds katalogen ett passivt konstaterande av vad som händer. Tvärtom är det fråga om en grund för initiativ och för överväganden och en analys av vad vi behöver göra på svensk nivå.

En av de saker som jag också nämnde i mitt svar och som Harald Nordlund inte upprepade är arbetet kring en nationell handlingsplan vad gäller mänskliga rättigheter. Än så länge har vi där enbart åstadkommit en kartläggning – men gott så!

Något som särskilt prioriteras här, och vars betydelse jag hoppas att vi kan lyfta fram i det fortsatta arbetet, är barnen. Ett annat område som har poängterats från frivilligorganisationer och referensgrupper gäller behovet av kunskap och medvetenhet om mänskliga rättigheter, och det gäller då på många områden i samhället. Där tror jag att vi har anledning att återkomma med mer konkreta förslag till åtgärder.

Oavsett vilka åtgärder vi vidtar på en mängd olika sakområden – där jag ansvarar för delar, där skolområdet har sina ansvarsuppgifter och integrationsområdet sina och där det traditionella rättsväsendet har sina uppgifter – ska vi naturligtvis ägna oss åt dessa. Dessutom ska vi åstadkomma förbättringar vad gäller de brister som finns i Sverige på det här området. Förutom detta är det viktigt att se till de långsiktigt bästa förutsättningarna för att motverka den utveckling som Harald Nordlund lyfter fram som så oroande. De bästa utgångspunkterna för att motverka nämnda utveckling är att vi ser till att det svenska samhället inte sparar på barnen, utan att vi ger våra barn och ungdomar de absolut bästa uppväxtmöjligheterna.

För att göra det måste vi också stödja de omgivande vuxna, barnens omgivning, stärka de föräldrar och andra vuxna som finns runt barnen, alltså det traditionella, måhända tråkiga men ack så viktiga: Det grundläggande välfärdssamhället måste stärkas.

Anf. 63 HARALD NORDLUND (fp):

Herr talman! Därom är vi inte oeniga, om vikten av att värna och bygga ut välfärdssamhället, att oftare använda det fina ordet solidaritet, att få det att bli ett ord bland barn, som statsrådet talar om. Det handlar om attityder. Jag tror att det behövs särskilda åtgärder nu för att komma åt det oerhört oroande våldet, åtgärder för att bearbeta attityder. Icke-våld handlar i grunden om demokratiskt arbete. Vi kan nämna personer som Gandhi och Martin Luther King, som väldigt mycket talade om att icke-våld är ett förhållningssätt som är grundat på vår medkänsla, på mod och på omsorg. Här kommer också solidariteten in. Det handlar om att bland barn få prata om att detta att undvika konflikter är att lägga bort rädsla, ha mod att möta, att reda ut, att bearbeta kreativt, konstruktivt.

Det har tagits initiativ i landet. I min egen hemkommun Uppsala har det startats ett icke-våldsprojekt. Men den här typen av projekt behöver stöd. Jag hade nog hoppats att svaret från statsrådet ändå skulle innehålla någonting om att regeringen är beredd att på olika sätt stödja den typen

av projekt. Jag tycker inte att det sägs i svaret. Jag skulle vilja att statsrådet innan vi avslutar den här debatten säger att man från regeringens sida kommer att stödja den typen av initiativ. Det är det lokala arbetet bland barn som ska kunna ändra på attityderna. Våld är inte en metod för att lösa konflikter, utan våld är någonting som alltid skapar ytterligare konflikter. Kan jag inte få höra det i debatten, att regeringen kommer att stödja lokala initiativ?

Anf. 64 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Herr talman! Ja, regeringen stöder sådana initiativ redan i dag och kommer att fortsätta att göra det. Låt mig ge några få exempel.

Förutom det som jag lite snabbt kanske gled över i mitt svar om vad Skolverket gör – Harald Nordlund betonar att det handlar om attityder – har Skolverket nyligen inlett ett arbete som är flerårigt och som just handlar om attityder, om skolans möjlighet och förmåga, både kompetensmässigt och också på andra sätt, att i varje stund, i alla ämnen stärka lärare i deras förmåga att stötta en positiv utveckling, att möta eleverna i frågor kring det som vi kallar för värdegrunden och som alltså handlar om tolerans, respekt för alla människor och förmåga att handskas med konflikter i ord utan att göra det på andra sätt. Det är ett mångårigt arbete. Jag är övertygad om att det kommer att leda till resultat och synas i våra klassrum runtom i landet.

Jag vill bara poängtera att vi ännu inte sett resultaten av detta arbete som alldeles nyligen har inletts. Jag hoppas mycket på det.

Ett annat sätt är att regeringen aktivt med pengar har stött ett antal projekt och kommer att fortsätta att göra det. Det är projekt mot brott och våld som får stöd ur Allmänna arvsfonden. Förra året delades ut drygt 3 miljoner kronor för brotts- och våldsförebyggande arbete bland barn och ungdomar. Vi har också, med direkt koppling till det som Harald Nordlund efterlyser, flera liknande projekt och initiativ som stöds med medel från Allmänna arvsfonden som är riktade till barn och ungdomar.

Jag vill också tillägga att Skollagskommittén som ska se över skollagen har i uppgift att föreslå förändringar för att stärka barns och ungdomars rättssäkerhet, skydd och trygghet i barnomsorgs- och skolverksamheten. Kränkande behandling pekas särskilt ut i direktiven.

Det här är några exempel på initiativ från regeringen och från de centrala myndigheterna på det här området. Självklart har vi i regeringen alltid anledning att fråga oss: Kan vi ytterligare förstärka våra insatser? Naturligtvis har jag all anledning att vara positiv till det Harald Nordlund efterlyser.

Anf. 65 HARALD NORDLUND (fp):

Herr talman! Det som var nytt och som tillkom i statsrådets senaste inlägg var skolan och skolans uppgifter. Men det konstateras i en tid när skolan står inför jätteproblem av många slag. Vi har en skola som måste bli bättre. I stället för att man från regeringens sida – för att på ett bättre sätt kunna jobba med det stora problem som våldet innebär – säger att man kommer att stödja lokala projekt, som det icke-våldsprojekt som startats i Uppsala, ska vi utgå från en uppräkningsplaner och målsättningar som finns för skolan och tro att vi den vägen skulle komma åt problemen. Jag tror inte det, utan det behövs kraftfullare insatser. Jag

beklagar att vi inte kan höra från regeringens sida: Vi kommer att stödja. Vad vi fick höra var: Vi kommer att jobba vidare med de här frågorna.

Det krävs ännu mer. FN har förutsatt att man från regeringens sida kommer att vidta särskilda åtgärder. I svaret sägs ingenting om att det i Sverige blir särskilda åtgärder för att jobba med de här frågorna.

Prot. 2000/01:90

3 april

*Svar på
interpellationer*

Anf. 66 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Herr talman! Det är måhända så att mina svar inte tillfredsställer frågeställaren alla gånger, men så är det i verkligheten.

Flera av de åtgärder som Harald Nordlund efterlyser ligger inom olika statsråds ansvarsområden. Jag kan inte säga i dag att vi stöder x-projektet eller y-projektet i vilken stad det än må vara. Jag kan bara konstatera att vi hittills har stött ett antal projekt som handlar om det som Harald Nordlund efterlyser, att vi har gett Skolverket i uppdrag och också resurser att arbeta med dessa frågor för flera år framöver, och man ska prioritera det i sin verksamhet.

Jag kan också säga till Harald Nordlund att vi inom ramen för t.ex. Allmänna arvsfonden och några andra åtgärder, oavsett om det är antirasismåtgärder eller demokratiutvecklingsarbetet som vi har särskilda medel avsatta för, naturligtvis kommer att stödja olika projekt.

Att säga att ett särskilt projekt skulle stödjas är i dag helt omöjligt för mig. Men jag tar gärna Harald Nordlunds uppmaning till mig. Regeringen har all anledning att se om det finns fler insatser vi kan göra än vad vi redan gör. Det är angelägna frågor som Harald Nordlund tar upp – det står utom allt tvivel.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 2000/01:315 om yttrandefriheten i EU

Anf. 67 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Herr talman! Margit Gennser har frågat justitieminister Thomas Bodström vilka åtgärder som han avser att vidta för att skydda svenska medborgares yttrandefrihet och deras rätt att kritisera EU, dess politik och dess institutioner. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara på interpellationen.

Sverige har ett ändamålsenligt och starkt skydd för yttrandefriheten – det tror jag att vi alla kan vara eniga om. Det som oroar Margit Gennser är om de regler som gäller för EU:s tjänstemän negativt kan påverka svenska medborgares yttrandefrihet. Denna oro grundas särskilt på den dom som EG-domstolen nyligen meddelat i målet mellan Bernard Connolly, en f.d. enhetschef vid kommissionens generaldirektorat för ekonomi och finans, och kommissionen.

EG-domstolen slog i domen fast att kommissionen inte hade brutit mot reglerna om yttrandefrihet när den avstängde Connolly från sin tjänst efter att han, i strid med de regler som gäller för EU:s tjänstemän, utan tillstånd hade publicerat en bok som innehöll inte bara hård kritik av gemenskapens monetära och finansiella politik utan också starkt nedsättande omdömen om vissa tjänstemän. EG-domstolen gjorde inte någon

bedömning av om avstängningen var lämplig eller inte utan konstaterade bara att åtgärden hade stöd i tjänsteföreskrifterna.

Till att börja med vill jag erinra om att de svenska reglerna om yttrandefrihet över huvud taget inte påverkas av EG-domstolens dom i det mål som jag nyss nämnde. De regler som EG-domstolen har bedömt, de s.k. tjänsteföreskrifterna, gäller endast för EU:s tjänstemän. Detta innebär alltså att alla svenska medborgare, som inte är EU-anställda, fritt kan kritisera EU, dess politik och dess institutioner inom ramen för de svenska reglerna om yttrandefrihet.

Tjänsteföreskrifterna innehåller bestämmelser som innebär bl.a. att den anställde ska fullgöra sina uppgifter och uppträda med enbart gemenskapens bästa för ögonen. Han ska avstå från varje handling – särskilt från offentliga uttalanden – som kan skada tjänstens anseende. Vidare får en tjänsteman inte utan särskilt tillstånd offentliggöra texter som har samband med gemenskapernas verksamhet. Sådant tillstånd får vägras bara om det planerade offentliggörandet kan skada gemenskapens intressen.

Jag tycker inte att dessa regler är tillfredsställande, och regeringen arbetar för att yttrandefriheten för EU:s tjänstemän ska stärkas. Regeringen försöker också på olika sätt påverka kommissionen att lägga fram förslag som leder rättsutvecklingen på det här området i rätt riktning.

Kommissionen har nyligen presenterat ett reformprogram för just kommissionen. Av reformprogrammet framgår att inte heller kommissionen är helt nöjd med tjänsteföreskrifterna. Kommissionen har därför föreslagit att tjänsteföreskrifterna ska ändras på så sätt att de anställda i framtiden ska kunna rapportera allvarliga oegentligheter utan att riskera disciplinpåföljder.

Kommissionens reformprogram diskuteras för närvarande i en arbetsgrupp i rådet under det svenska ordförandeskapets ledning.

Förhoppningsvis kommer arbetet att så småningom leda till regler som är acceptabla även från ett svenskt perspektiv. Detta är en högt prioriterad fråga för mig i EU:s lagstiftningsarbete, eftersom yttrandefriheten och demokratin som bekant går hand i hand. Jag avser att fortsätta driva frågan om en förstärkt yttrandefrihet för EU-anställda till dess att vi får bättre regler på det här området.

Jag kan tillägga att den europeiske ombudsmannen, Jacob Söderman, också är missnöjd med tjänsteföreskrifterna såvitt avser tjänstemännens yttrandefrihet. Han har därför inlett en formell undersökning om EU-anställdas yttrandefrihet. I den undersökningen har han begärt att kommissionen ska informera honom om den har vidtagit, eller avser att vidta, några åtgärder för att klargöra omfattningen av de anställdas yttrandefrihet.

Även om reglerna om yttrandefrihet för EU-anställda är otillfredsställande är det ändå så att enligt Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna får yttrandefriheten begränsas endast i vissa fall. EG-domstolen följer den praxis rörande mänskliga rättigheter som Europadomstolen har skapat. I EU-fördraget anges numera dessutom särskilt att unionen som allmänna principer för gemenskapsrätten ska respektera de grundläggande rättigheterna, såsom de garanteras i Europakonventionen och såsom de följer av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner.

I EG-domstolens dom i Connollymålet, som jag talade om tidigare, hänvisar domstolen uttryckligen till Europadomstolens praxis på området och påminner om att regler om begränsningar av yttrandefriheten måste tolkas restriktivt. EG-domstolen konstaterar att Europadomstolens praxis i detta speciella fall inte innebär något hinder för att avskeda Connolly.

Svaret på Margit Gennsers fråga är alltså att svenska medborgare har full frihet att kritisera EU, enligt de svenska reglerna om yttrandefrihet. Svenska medborgare som är EU-anställda, och som därmed omfattas av reglerna i tjänsteföreskrifterna, är i praktiken garanterade det skydd som Europakonventionen ger. För min del kommer jag även i fortsättningen att arbeta för att stärka yttrandefriheten för de EU-anställda.

Som demokratiminister tar jag alla tillfällen i akt för att understryka hur viktigt det är att vi alla verkar för en union där den fria debatten, en grundpelare för demokratin, inte bara är tillåten utan också uppmuntras.

Anf. 68 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Min interpellation berörde offentlighetsprincipen. Den är viktig för oss svenskar. Den har nära samband med yttrandefriheten. Bägge är grundläggande för att en demokrati ska fungera riktigt bra.

Dessa två principer betyder dessvärre mindre i en rad EU-länder. EU-parlamentarikern Jens Peder Bonde konstaterade den 22 mars i The Observer att Sverige inte har lyckats övertyga Spanien, Frankrike och Tyskland om en bra offentlighetsprincipslagstiftning. De är emot en sådan.

I stället för att skapa nya regler som säkrar insynen i det offentliga har vi fått nya regler som tillåter hemligstämpel för en rad vanliga dokument som inte blir åtkomliga för EU-parlamentet och allmänheten, säger Peder Bonde. Det är inte konstigt att van Buitens avslöjanden om korruption, som fällde i princip hela Santerkommissionen, ledde till hans suspension från EU-kommissionen. Såvitt jag vet har han ännu inte fått upprättelse.

Kärnländernas behov av slutenhet illustrerade jag i min interpellation med EU-domstolens dom mot Bernard Connolly till förmån för EU-kommissionen. Connolly avskedades för sin EU-kritiska bok, skriven på fritid och – som han hävdar – utan samband med tjänsten och det arbete som han utförde. I domen hävdades inte att han brutit mot tjänsteavtal, däremot att domen skulle ”skydda andras rätt” och ”straffa individer som skadar institutionens anseende och rykte”.

Det är riktigt att man tog upp ett fall i domstolen för mänskliga rättigheter, men det fallet hade ingen relevans här.

Boken var kritisk, men kritisk som böcker ska vara i länder som tror på offentlighetsprincip och yttrandefrihet. Connolly har visat stort politiskt mod när han vågade publicera sin bok. Han har också tilldelats frihetskämpens Frode Jakobsens pris för just politiskt mod. Jakobsen startade Danmarks Frihetsråd och Frihetsregeringen under den tyska ockupationen.

Statsrådets svar tyder på att hon hyser samma oro som jag. Öppenheten och yttrandefriheten har besvärande brister inom EU. I svaret står det bl.a. att EU-tjänstemännens yttrandefrihet måste stärkas, att regeringen på olika sätt försöker påverka kommissionen att lägga fram förslag som leder rättsutvecklingen i rätt riktning och att den europeiske ombuds-

mannen Jacob Söderman också är missnöjd. Jag tycker att det är bra att detta sägs ut.

Peder Bonde konstaterar att Sverige inte har lyckats. Frankrike, Tyskland och Spanien vill inte. Vad händer då med vår offentlighetsprincip och i förlängningen med yttrandefriheten? Den frågan ställde jag, och den är relevant. Rättighetsstadgans artikel 52 gör inte saken bättre. EU och dess institutioner tillhör det som inte ska kritiseras. EU:s utformning av partistöd till s.k. europeiska partier ger en försmak på hur man kan styra opinionsbildning och hindra dem som är kritiska att yttra sig.

Offentlighetsprincipen håller på att försvagas, inte stärkas. Och vad gör regeringen då? Det räcker inte med ord och god vilja. Utvecklingen är oroande, säger Jacob Söderman. Det var en motsvarande debatt i Överhuset för cirka en månad sedan då framstående kulturpersonligheter diskuterade den här frågan. Jag tycker att vi ska lyssna på britterna. De har en tradition i dessa frågor, ända sedan Magna Charta.

Vad gör regeringen för att verkligen knäsetta offentlighetsprincipen? Säg inte att ni har lyckats. Vi har misslyckats, och därför måste vi slåss.

Anf. 69 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Herr talman! Jag tror att vi drivs av samma ambition. Men det behövs några klarlägganden. Den svenska offentlighetsprincipen, som vi har haft inskriven i vår tryckfrihetsförordning sedan 1766, är något som vi kan vara stolta över och försöka exportera. Det är något som vi nu, som bekant, prioriterar inom ramen för vårt arbete i EU. Tiden tillåter mig inte här att gå närmare in på det. Jag har både i konstitutionsutskottet och i EU-nämnden redogjort ganska utförligt för regeringens insatser för att göra precis det som Margit Gennser efterlyser, inte bara använda ord utan också aktiva åtgärder för att öppna EU.

Det behövs dock förtydliganden. Den svenska offentlighetsprincipen ska inte och kommer inte att påverkas negativt av EU. Vi arbetar för att öppna EU, när det gäller både allmänhetens rätt att få tillgång till dokument och en fråga som är betydligt svårare, som handlar om EU-tjänstemännens yttrandefrihet. På båda dessa områden arbetar den svenska regeringen aktivt för att få till stånd förändringar.

Jag vet att det vi hittills har gjort kommer att leda till förändringar till det bättre.

Margit Gennser nämnde britterna. Jag var för snart ett år sedan i det brittiska överhuset för att redogöra för den svenska grundlagen, för offentlighetsprincipen och hur vi i praktiken handskas med de frågorna. Det är glädjande att konstatera att vi nu ser hur land efter land, inte bara de skandinaviska länderna, skaffar sig nationella regleringar om öppenhet och allmänhetens rätt till dokument.

Vi skiftar fokus här. Ibland handlar frågan om de allmänna handlingarnas tillgänglighet för allmänheten och ibland om yttrandefriheten. De hänger ihop, precis som säkert också Margit Gennser menar. För att kunna använda sig av sin yttrandefrihet måste man också kunna informera sig.

Jag kan garantera Margit Gennser att det inte bara är ord från den svenska regeringens sida, utan också i praktiken mycket aktiv handling.

Anf. 70 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Jag tror säkert att vi har precis samma ambitioner. Men min roll är att visa att vägen till helvetet ofta är stenlagd av goda förhoppningar och god vilja. Det gäller att slåss. I södra Europa finns en helt annan tradition. Det kunde man se i domslutet i de tidiga instanserna i Connollyfallet. Där talade man i vissa sammanhang t.o.m. om blasfemi eller något som liknade blasfemi, när högt uppsatta EU-tjänstemän kritiserades. Sådant ska vi inte ha.

Det är viktigt att vi slår oss ihop med Storbritannien, Irland och Danmark. Det är viktigt att vi slåss i ministerrådet. Vi måste se till att få ändringar. I annat fall kräver vi omförhandlingar. Vi ska inte vara undfallande. Vi har mycket att ge. Vi ska veta vårt värde. De nordliga staterna har en helt annan tradition. Tyvärr har vi varit alldeles för undfallande. Vi har talat om en bra union, men är det verkligen det vi vill ha? Vi vill ha ett rättvist, öppet samhälle osv. Vi vill samarbeta. Men vill vi överta alla traditioner och den kultur som vuxit fram under tider då det inte varit folkstyre? Det är därför jag är orolig.

Man måste alltid se vad som kommer i morgon. Därför är det viktigt att regeringen och statsrådet Lejon ibland målar upp skräckvisioner. Det är först när man vet att det som man tror kan hända kan hända som man kan bjuda ett ordentligt motstånd i så viktiga frågor. Man måste veta vad man vill och få igenom det. Jag tror att vi vill samma sak. Kanske vill jag ha lite mer glöd.

Anf. 71 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Herr talman! Jag vet inte varifrån Margit Gennser har fått uppfattningen att de nordiska länderna är undfallande när det gäller frågan om yttrandefrihet i EU-samarbetet. Jag kan garantera att så inte är fallet. Vare sig svenska eller finländska företrädare missar någon chans att understryka vikten av dessa frågeställningar. Vi går inte den stenlagda vägen mot helvetet utan tvärtom.

Jag rekommenderar den information som jag har gett till konstitutionsutskottet och EU-nämnden i frågan, som jag tidigare har hänvisat till, för en mer fullständig beskrivning av insatserna från den svenska regeringen under den senaste tiden. Detta är som bekant ända sedan medlemskapsförhandlingarna och Amsterdamfördragets tillkomst en mycket högt prioriterad fråga för det svenska folket, den svenska riksdagen och således också för den svenska regeringen.

Jag är övertygad om att vi kan vara lugna, så länge det finns riksdagsledamöter som med glöd ifrågasätter regeringen även när vi i regeringen tycker att vi agerar med all den kraft vi kan. Det kan jag garantera att vi gör, så till den milda grad att vi betraktas av de andra som något som katten har släpat in. Så länge det trots dessa insatser finns riksdagsledamöter som efterlyser mer glöd kan vi vara lugna för att det svenska folkets företrädare tar alla chanser att förbättra demokratin i EU också på denna punkt.

Anf. 72 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Vi kan vara ouppfostrade katter tillsammans med andra katter. Då tror jag att vi når mycket bättre resultat.

Jag stavade mig igenom den franska versionen av domen i underrätten mot Connolly. Det var förvånande hur man såg på yttrandefrihet och kritik. Det är annorlunda framför allt i de anglosaxiska länderna men också här uppe i Norden. Det hade nog aldrig funnits så mycket korruption i en del sydliga stater – jag behöver inte nämna namnet – om man verkligen hade kritiserat öppet och tagit det allvarligt. Därför är det viktigt att t.o.m. vara oartig och uppträda okonventionellt för att bevara våra värdefulla principer. Det är i regeringens makt. Problemet har varit att svenskarna och också, i mycket hög grad, engelsmän och danskar under lång tid har varit alltför hövliga och inte satt ned foten när det behövs.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på interpellation 2000/01:319 om filterprogram för Internet

Anf. 73 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Herr talman! Johnny Gylling har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att hindra att människor surfar till webbplatser som innehåller material såsom våldsspel, pornografi och rasistisk propaganda från datorer som bekostas med skattemedel.

Internet öppnar helt nya möjligheter för människor och grupper av människor att informera sig om vitt skilda ämnesområden och att själva sprida yttranden. Informationsfriheten – friheten att inhämta och ta emot upplysningar samt att i övrigt ta del av andras yttranden – är en hörnsten i en demokrati som den svenska. En annan hörnsten är yttrandefriheten. Internet innebär att utövandet av dessa grundläggande friheter främjas. Det är därför angeläget att användandet av Internet uppmuntras. I detta ligger också att alla människor bör ha tillgång till tekniken. Det är därför viktigt att bibliotek och skolor har datorer med Internetuppkoppling.

Samtidigt kan givetvis Internet användas för brottslig verksamhet liksom för annan verksamhet som utan att vara brottslig kan upplevas som stötande av en större allmänhet eller skadlig för barn.

Staten har ett ansvar för vad som förekommer på nätet som består i att avgöra om lagstiftningen ska tillåta vissa sorters yttranden eller inte och medge att människor tar del av yttranden. Vid denna avvägning ska givetvis yttrandefriheten och informationsfriheten vara utgångspunkterna. Det allmänna får begränsa dessa friheter endast under vissa särskilda förutsättningar. Begränsningen får aldrig sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar.

Internet regleras närmare i Sverige antingen av tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen eller av vanlig lagstiftning, i praktiken brottsbalken. Kortfattat kan sägas att grundlagarna är tillämpliga då tidningsredaktioner och liknande lägger ut information på nätet. När grundlagarna är tillämpliga gäller ett förbud mot censur. Det allmänna får först i efterhand ingripa mot yttranden. Vidare gäller också den viktiga etableringsfriheten, dvs. en rätt att sända yttranden.

Både grundlagarna och vanlig lag kriminaliserar exempelvis hets mot folkgrupp och våldspornografi, och barnpornografi är som bekant total-

förbjudet. Det är viktigt att komma ihåg att det är yttrandena som sådana som är förbjudna. Någon lagstiftning som innebär att det är straffbart att ta del av information genom att surfa till webbplatser med olagligt innehåll finns inte.

Möjligheterna att i lag reglera de yttranden som förekommer på Internet är alltså – och ska vara – begränsade.

Utöver de rena förbuden mot vissa yttranden har vi i Sverige en lagstiftning som innebär att den som tillhandahåller s.k. elektroniska anslagstavlor har en skyldighet att hindra spridning av vissa straffbara yttranden, t.ex. barnpornografi och hets mot folkgrupp. Lagen gäller dock inte tjänster som omfattas av grundlagarna.

Ytterst vilar ansvaret för vad som förekommer på Internet på samhället i stort. Staten kan bara ingripa mot de grövsta avarterna, inte allmänt sett reglera innehållet. Beroende på vilka värderingar den som tillhandahåller Internettjänster för allmänheten har, antingen det är fråga om en kommersiell aktör eller t.ex. en skola, står det vederbörande fritt att införa restriktioner i utbudet. Skolor, bibliotek etc. kan på eget initiativ formulera strategier för användningen av Internet, bestämmelser om vad datorerna är till för och vilken användning som inte accepteras osv. Det står alltså skolor och bibliotek fritt att använda filterprogram om man så önskar. Jag utgår från att vuxensamhället tar sitt ansvar för barn och ungdom i detta sammanhang på samma sätt som på övriga områden. Det kan ske genom tekniska lösningar. Det kan också ske genom att barn och ungdomar får information om vilka risker som är förknippade med användningen av Internet och genom att deras användande sker under överinseende av vuxna.

Lagregler får alltså bara uppställas i den mån de kan accepteras med hänsyn till informations- och yttrandefriheten. Detta gäller all Internetanvändning, också den som sker via datorer bekostade med skattemedel.

Regler som uppställer krav på filterprogram är inte acceptabla från dessa utgångspunkter. Man ska dessutom komma ihåg att filterprogram oftast är ett trubbigt verktyg, eftersom det är svårt att garantera att filtret sorterar bort endast oönskat material.

Jag har alltså inte för avsikt att lagstiftningsvägen verka för att människor förhindras att komma åt våldsspel, pornografi och rasistisk propaganda från datorer som bekostas med skattemedel. Däremot är det inget som hindrar att bibliotek, skolor etc. som har datorer för allmänhetens eller elevernas bruk själva bestämmer över hur datorerna ska användas.

Anf. 74 JOHNNY GYLLING (kd):

Herr talman! Jag får tacka demokratiministern för svaret.

Varför tar jag upp den här frågan om filterprogram egentligen? Man kan knappast påstå att det är politiskt korrekt att debattera fenomen som kan uppfattas som inskränkningar i yttrandefriheten i dag. Det är också lätt att missuppfatta mitt inlägg och tro att jag begär censur av Internet. Men det handlar om barnen!

Jag och Kristdemokraterna har i flera motioner och debatter förklarat att vi är positiva till teknikutvecklingen och till alla de fördelar som Internet för med sig. Det är alltså inte så att vi vill ha något slags allmän censur av Internet. Men vi vill uppmärksamma regeringen på att många

människor i dag är oroliga för utvecklingen på det här området. Och det är barnen som är mest utsatta, eftersom de inte alltid kan värja sig.

Det vore helt otänkbart att bibliotek och skolor skulle tillåta att någon lämnade in böcker med våldspornografi eller nazipropaganda för utlåning till barn. Därför ställer jag frågan: Vem bryr sig om barnen och Internet?

Jag blir lite förvånad över att Britta Lejons svar saknar engagemang i den här frågan. Ministern konstaterar precis som jag att Internet innehåller många fördelar och möjligheter men också nackdelar. Sedan avslutar ministern svaret med att deklarerar att hon inte kommer att föreslå några lagändringar och att det står bibliotek och skolor fritt att bestämma hur datorerna ska användas. Jag tycker, herr talman, att det här är ett passivt förhållningssätt.

Låt mig påminna ministern om några rader från IT-propositionen som riksdagen antog förra sommaren. Avsnittet heter Skydd av barn från skadligt innehåll:

”Regeringens bedömning: Samhällets intresse av att skydda barn från skadligt innehåll i nya informationsbärande medier, bl.a. Internet, måste tryggas. Regeringen skall utöver nationella åtgärder aktivt delta i det internationella arbetet för att skapa ett gott skydd för barn i en globaliserad medievärld.

Skälen till regeringens bedömning: Internet erbjuder barn och unga nya möjligheter att skaffa kunskap, roa och förströ sig, knyta kontakter och utbyta erfarenheter med jämnåriga i andra delar av landet och övriga världen. Genom Internet öppnas ett fönster mot all världens information och kontakter, direkt från barnkammaren och klassrummet.

I takt med att tillgången till Internet växer ökar också risken för att barn exponeras för olagligt material och material som utan att vara illegalt ändå kan vara olämpligt och skadligt för yngre personer. Av avgörande betydelse för den framtida tilliten till Internet är att föräldrar, all personal inom förskola, skola och fritidsverksamhet och andra vuxna har möjlighet att skydda barn från olagligt och skadligt innehåll som t.ex. kan ta sig uttryck i våldsspel, pornografi och rasistisk propaganda.

Ansvarvaret vilar dels på staten genom lagstiftningen som sätter ramarna, dels på branschernas egna kompletterande system för självreglering.”

Herr talman! Det var ett långt citat ur regeringens IT-proposition. Jag tycker att den här texten talar för sig själv. Men då är min fråga till ministern: Vad har regeringen egentligen gjort sedan sommaren i den här frågan?

Anf. 75 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Herr talman! Precis som citatet anger ligger ansvaret för de här frågorna dels på lagstiftaren, dels på branschen i form av självsanering. Det är viktigt att understryka att den lagstiftning som vi har i Sverige för yttrandefrihet och skydd av människor, för att förhindra våldsbrott och hets mot folkgrupp osv., gäller på Internet liksom i övriga medier. Den finns, och den ser vi över när vi anser att det finns behov av det. Senast i förra veckan tog jag emot en mediegrundlagsöversyn där de här frågorna tas upp.

Att jag i mitt svar så starkt betonar att jag inte tänker vidta några lagstiftningsåtgärder på den här punkten beror på att det är viktigt att under-

stryka att regler kring vad som är lagligt och inte på Internet måste se likadana ut som när det gäller diskussionen och debatten om den fria åsiktsbildningen i övrigt – både regler för att garantera den fria åsiktsbildningen och regler för att se till att inte t.ex. hets mot folkgrupp förekommer.

Det finns ingen anledning att lagreglera Internet på något särskilt sätt eller att via lagregler förhindra människor att surfa till webbplatser. Jag tror att den branschsanering som herr Gylling åberopar är ett verkkningsfullt medel för att åstadkomma en mer hälsosam flora av webbplatser i framtiden. Som bekant är ju Internet ett internationellt fenomen. Vid sidan av den lagreglering som redan finns i olika länder, och även i Sverige, behöver vi ha åtgärder från branschen själv för att sanera verksamheten.

Att jag inte är beredd att vidta några lagstiftningsåtgärder för att hindra människor att surfa till webbplatser innebär inte att det inte finns möjligheter att skydda barnen och ungdomarna. Precis som mitt svar andas finns de här möjligheterna redan i dag för våra skolor, bibliotek och andra institutioner. Vilka lösningar man på respektive håll ser som de riktiga överlåter jag åt respektive skola att själv bestämma. Det finns flera olika alternativ.

Vad har då regeringen gjort sedan propositionen kom? Bl.a. deltar vi i det internationella arbete som pågår på området, särskilt inom ramen för EU, om att främja självreglerande system och hitta åtgärder.

Jag vet inte om jag behöver nämna något mer just nu. Jag tror att mitt svar talar för sig självt.

Anf. 76 JOHNNY GYLLING (kd):

Herr talman! För att vara tydlig ska jag säga att jag inte har begärt, och inte kommer att begära, någon skärpt lagstiftning för att människor inte ska använda datorerna på det sätt som de önskar. Det är inte det jag är ute efter, utan det handlar mest om en debatt om att skydda barnen, som inte själva kan värja sig.

Låt mig ta upp fyra olika angreppssätt, som kanske kan vara något av värde för ministern.

Om vi diskuterar skärpt lagstiftning så finns det i alla fall en punkt där jag skulle vilja efterlysa en förändring. Det gäller just Mediegrundlagsutredningen, som nu är färdig. På en punkt tycker jag att man har missat någonting där. Det handlar om olaga hot. Via Internet kan man nämligen i dag hota personer utan att omfattas av lagstiftningen. Det går alltså inte att åtala för olaga hot på Internet. Det tycker jag att utredningen har missat. Jag skulle vilja vädja till ministern att titta extra noga på det här. Det finns en reservation om det i utredningen.

En annan punkt gäller självsanering. Det är naturligtvis också ett angreppssätt. Men där tycker jag att regeringen bör vara mer aktiv och föra en dialog med IT-företag och andra som agerar i branschen. Senast i lördags kunde vi i Aftonbladet läsa om barnporr på Yahoo. Yahoo är den stora populära Internetportal som många använder. Trots att man har en hög grad av självsanering och övervakar sin egen hemsida så förekommer detta med jämna mellanrum. Man måste då rensa ut det. Självsanering är alltså bra, och självsanering finns. Men jag tycker att regeringen kan vara mer aktiv och föra en dialog med företagen. Ta t.ex. stora före-

Prot. 2000/01:90

3 april

Svar på
interpellationer

tag som Microsoft, som i de flesta datorer har sin webbläsare installerad. Det företaget kanske också kan ha någonting att bidra med i detta avseende, med filterprogram och annat.

Då kommer vi över till min tredje punkt – just filterprogram. Jag är medveten om att de är tekniskt svåra att installera för många. De kan vara dyra. Jag har själv testat ett sådant här program nyligen. De kanske inte heller är så effektiva, kanske stänger ute de sidor som man egentligen ville titta på osv. Men min poäng var att de i alla fall kan skydda de allra yngsta från att oavsiktligt hamna på chockerande bilder t.ex.

Jag har lyssnat med Kommunförbundet och försökt få en allmän bild av hur stämningen på skolorna är i dag. Frågar man efter sådana här filterprogram? Nej, det gör man inte, säger Kommunförbundet. Men Kommunförbundet jobbar med en användarpolicy som man tror kan hjälpa skolorna. Filterprogrammen är inte någon patentröslösning för mig eller för oss kristdemokrater, utan det kan vara *ett* sätt, och det kan vara ett sätt att skydda de allra yngsta från avarterna.

Den fjärde aspekten som jag vill ta upp är värderingarna. Egentligen tror jag att värderingar är det bästa botemedlet mot destruktiv information. Vi har familjen som en viktig enhet i samhället. Skolan och arbetsplatserna är andra ställen där man kan ta upp och diskutera detta. Jag tror att regeringen har en uppgift här. Det är viktigt vad en regering säger. Vi vill ha den norska värdekommissionen i Sverige, men det har vi fått avslag på.

Anf. 77 Statsrådet BRITTA LEJON (s):

Herr talman! Det finns möjligheter för t.ex. lokala skolor i dag att använda sig av filterprogram. Det är ingenting som hindrar det. Dock tror jag att man, precis som herr Gylling beskriver, ska vara medveten om begränsningarna i dem.

Jag tror också, precis som herr Gylling, att det viktigaste är vilken kontakt, diskussion och dialog som vuxenvärlden har med det uppväxande släktet om sådana här frågor. Det är det som är absolut viktigast. Filterprogram i all ära – men de kan aldrig ersätta vägledning och diskussion med vuxna för barnens vidkommande.

Det är möjligt att regeringen kan göra mer. Jag tar gärna till mig den propån. Jag tycker att det finns all anledning att betona att vi vill se en samhällsutveckling som går mot mindre av våld och mer av respekt för varandras olikheter. Vi ska använda oss av dialogen som samverkansform, och inte av något annat.

På det sättet tar jag gärna till mig den oro som herr Gylling uttrycker, men jag vill också vara väldigt tydlig på punkten att jag inte kommer att föreslå någon lagreglering av detta.

Slutligen gäller det mediegrundlagsbetänkandet. Jag är medveten om att det finns en stor minoritet i utredningen på punkten om olaga hot. Vi får se vilken ytterligare kunskap som remissbehandlingen av frågan ger.

Anf. 78 JOHNNY GYLLING (kd):

Herr talman! Jag får tacka ministern för en sansad och bra debatt. Jag hoppas att regeringen kan bli lite mer aktiv i de här frågorna.

Den IT-proposition som antogs hette, om jag inte minns fel, *Ett IT-samhälle för alla*. Det vill vi ju ha i dag. Det har partierna gemensamt. Vi

vill att IT-samhället ska omfatta alla och att alla människor ska känna tillit till den nya tekniken och få ut de positiva möjligheterna av den. Då måste vi också vara beredda att möta den oro som finns i samhället. Många människor hör av sig, och många människor är oroliga för det destruktiva som finns på nätet. Det kan vi inte blunda för.

Vi måste se till att få mer tid för barnen i samhället. Vi måste arbeta med värderingar i både familjen och skolan och på arbetsplatser. Det är nog det allra bästa botemedlet.

Ska vi få ett IT-samhälle för alla så vill det till att vi kan bemöta nackdelarna med och baksidan av den tekniska utvecklingen på ett bra sätt och med en bra dialog. Jag tror att regeringen skulle vinna på att vara mer aktiv i de här frågorna.

Tack för debatten!

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2000/01:90
3 april

*Svar på
interpellationer*

13 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Motioner

2000/01:Sk29 och Sk30 till skatteutskottet

2000/01:U9–U14 till utrikesutskottet

14 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter

Skatteutskottets betänkanden 2000/01:SkU20, SkU17–SkU19 och SkU16

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2000/01:SfU12

Trafikutskottets betänkande 2000/01:TU11

Justitieutskottets betänkande 2000/01:JuU13

15 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

2000/01:118 Inköp av bränsle och alkohol utan punktskatt, m.m.

Motioner

med anledning av prop. 2000/01:79 Stöd till brottsoffer

2000/01:Ju11 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd)

2000/01:Ju12 av Gunnel Wallin m.fl. (c)

2000/01:Ju13 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m)

2000/01:Ju14 av Fredrik Reinfeldt m.fl. (m)

2000/01:Ju15 av Johan Pehrson (fp)

med anledning av prop. 2000/01:85 Förberedelse till brott m.m.
2000/01:Ju16 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m)
2000/01:Ju17 av Fredrik Reinfeldt m.fl. (m)

Försvarsutskottets betänkanden
2000/01:FöU3 Försvarsmaktens fartygsunderhåll, m.m.
2000/01:FöU4 Försvarshögskolan
2000/01:FöU5 Beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred

Finansutskottets betänkanden
2000/01:FiU18 Vissa finansmarknads- och försäkringsrörelsefrågor
2000/01:FiU21 Kreditupplysningslagen och dataskyddsdirektivet
2000/01:FiU22 Statlig fastighetsförvaltning

Justitieutskottets betänkande
2000/01:JuU16 Säkerhetskontroll i domstol

Näringsutskottets betänkande
2000/01:NU7 Vissa näringspolitiska frågor

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande
2000/01:MJU20 Icke joniserande strålning m.m.

16 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 2 april

2000/01:347 av *Sören Lekberg* (s) till näringsminister Björn Rosengren
Utbyte av körkort
2000/01:348 av *Barbro Feltzing* (mp) till näringsminister Björn Rosengren
Ett friår mitt i livet
2000/01:349 av *Barbro Feltzing* (mp) till näringsminister Björn Rosengren
Sociala arbetskooperativ
2000/01:350 av *Barbro Feltzing* (mp) till utbildningsminister Thomas Östros
Nationellt forskningsprogram för biologiska effekter av elektromagnetiska fält
2000/01:351 av *Barbro Feltzing* (mp) till statsrådet Britta Lejon
Meddelande- och yttrandefriheten
2000/01:352 av *Stefan Attefall* (kd) till finansminister Bosse Ringholm
Sysselsättningen
2000/01:353 av *Margareta Viklund* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Läkemedelskommitté
2000/01:354 av *Margareta Viklund* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Vårdkostnader

den 3 april

Prot. 2000/01:90

3 april

2000/01:355 av *Marianne Andersson* (c) till utrikesminister Anna Lindh
Israel och bosättningarna

2000/01:356 av *Siw Wittgren-Ahl* (s) till utrikesminister Anna Lindh
Iran

2000/01:357 av *Eva Flyborg* (fp) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
Lämplighetsprövning av personal i barnomsorg och skola

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 17 april.

17 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 2 april

2000/01:997 av *Inger Strömbom* (kd) till statsminister Göran Persson
Grönt kunskapslyft

2000/01:998 av *Margareta Cederfelt* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Högt skattetryck för stockholmarna

2000/01:999 av *Margareta Cederfelt* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Bristerna i det kommunala utjämnningssystemet

2000/01:1000 av *Margareta Cederfelt* (m) till näringsminister Björn Rosengren
Väginvesteringar

2000/01:1001 av *Helena Bargholtz* (fp) till jordbruksminister Margareta Winberg
Jämställdheten i statliga bolag

2000/01:1002 av *Magda Ayoub* (kd) till statsrådet Mona Sahlin
Sfi och a-kassa

2000/01:1003 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Ingela Thalén
Rehabilitering av arbetslösa som är sjuka

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 17 april.

18 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 30 mars

2000/01:928 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Politisk förföljelse av kvinnor i Iran

den 3 april

2000/01:957 av *Ewa Thalén Finné* (m) till statsrådet Leif Pagrotsky
Arbetskraftens ökade rörlighet i Öresundsregionen

2000/01:971 av *Anita Sidén* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Skatten för lågavlönade

2000/01:972 av *Anita Sidén* (m) till socialminister Lars Engqvist
Övergrepp mot funktionshindrade kvinnor

2000/01:978 av *Johan Lönnroth* (v) till finansminister Bosse Ringholm
Nicefördragets budgetpåverkan

2000/01:979 av *Anita Sidén* (m) till socialminister Lars Engqvist
Läkemedelsskulder

2000/01:980 av *Cristina Husmark Pehrsson* (m) till socialminister Lars
Engqvist

Länsstyrelsens tillsynsansvar

2000/01:981 av *Sten Tolgfors* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Tingsrätterna i Lindesberg och Karlskoga

2000/01:985 av *Berit Adolfsson* (m) till socialminister Lars Engqvist
Produktansvar inom hälso- och sjukvården

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 17 april.

19 § Kammaren åtskildes kl. 19.30.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdes början till ajourneringen kl. 16.20 och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer.....	1
3 § Svar på interpellation 2000/01:272 om <i>public service-</i> företagens oberoende	2
Anf. 1 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	2
Anf. 2 OLA KARLSSON (m).....	3
Anf. 3 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	4
Anf. 4 OLA KARLSSON (m).....	5
Anf. 5 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	5
Anf. 6 OLA KARLSSON (m).....	6
Anf. 7 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	6
4 § Svar på interpellation 2000/01:171 om funktionshindrade i öststatsländerna	7
Anf. 8 Utrikesminister ANNA LINDH (s).....	7
Anf. 9 SONJA FRANSSON (s)	8
Anf. 10 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)	9
Anf. 11 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	10
Anf. 12 SONJA FRANSSON (s)	11
Anf. 13 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)	12
Anf. 14 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	12
Anf. 15 SONJA FRANSSON (s)	13
Anf. 16 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	13
5 § Svar på interpellation 2000/01:268 om Västsahara	14
Anf. 17 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	14
Anf. 18 GUNILLA WAHLÉN (v)	15
Anf. 19 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp).....	16
Anf. 20 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	16
Anf. 21 GUNILLA WAHLÉN (v)	17
Anf. 22 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp).....	18
Anf. 23 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	18
Anf. 24 GUNILLA WAHLÉN (v)	18
Anf. 25 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	19
6 § Svar på interpellation 2000/01:274 om Sudan.....	19
Anf. 26 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	19
Anf. 27 MARIANNE SAMUELSSON (mp)	21
Anf. 28 TALMANNEN.....	21
Anf. 29 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp).....	21
Anf. 30 ANNELIE ENOCHSON (kd)	22
Anf. 31 BERNDT EKHOLM (s).....	23
Anf. 32 GÖRAN LENNMARKER (m)	24
Anf. 33 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	24
Anf. 34 MARIANNE SAMUELSSON (mp)	25
Anf. 35 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp).....	26
Anf. 36 ANNELIE ENOCHSON (kd)	26
Anf. 37 BERNDT EKHOLM (s).....	27

Anf. 38	GÖRAN LENNMARKER (m)	27
Anf. 39	Utrikesminister ANNA LINDH (s)	28
Anf. 40	MARIANNE SAMUELSSON (mp)	29
Anf. 41	Utrikesminister ANNA LINDH (s)	29
7 §	Svar på interpellation 2000/01:324 om situationen i	
	Burma	30
Anf. 42	Utrikesminister ANNA LINDH (s)	30
Anf. 43	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	31
Anf. 44	Utrikesminister ANNA LINDH (s)	32
Anf. 45	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	32
Anf. 46	Utrikesminister ANNA LINDH (s)	33
Anf. 47	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	34
Anf. 48	Utrikesminister ANNA LINDH (s)	34
8 §	Svar på interpellation 2000/01:327 om kommunala	
	förtroendeuppdrag	34
Anf. 49	Statsrådet BRITTA LEJON (s)	34
Anf. 50	KENNETH KVIST (v)	35
Anf. 51	Statsrådet BRITTA LEJON (s)	36
Anf. 52	KENNETH KVIST (v)	36
	Ajournering	37
	Återupptagna förhandlingar	37
9 §	Svar på interpellation 2000/01:287 om den kommunala	
	självstyrelsen	37
Anf. 53	Statsrådet BRITTA LEJON (s)	37
Anf. 54	STEFAN ATTEFALL (kd)	39
Anf. 55	Statsrådet BRITTA LEJON (s)	40
Anf. 56	STEFAN ATTEFALL (kd)	41
Anf. 57	Statsrådet BRITTA LEJON (s)	42
Anf. 58	STEFAN ATTEFALL (kd)	43
Anf. 59	Statsrådet BRITTA LEJON (s)	44
10 §	Svar på interpellation 2000/01:294 om världens barn	44
Anf. 60	Statsrådet BRITTA LEJON (s)	44
Anf. 61	HARALD NORDLUND (fp)	46
Anf. 62	Statsrådet BRITTA LEJON (s)	47
Anf. 63	HARALD NORDLUND (fp)	47
Anf. 64	Statsrådet BRITTA LEJON (s)	48
Anf. 65	HARALD NORDLUND (fp)	48
Anf. 66	Statsrådet BRITTA LEJON (s)	49
11 §	Svar på interpellation 2000/01:315 om yttrandefriheten i	
	EU	49
Anf. 67	Statsrådet BRITTA LEJON (s)	49
Anf. 68	MARGIT GENNSER (m)	51
Anf. 69	Statsrådet BRITTA LEJON (s)	52
Anf. 70	MARGIT GENNSER (m)	53
Anf. 71	Statsrådet BRITTA LEJON (s)	53
Anf. 72	MARGIT GENNSER (m)	53
12 §	Svar på interpellation 2000/01:319 om filterprogram för	
	Internet	54

Anf. 73 Statsrådet BRITTA LEJON (s)	54	Prot. 2000/01:90
Anf. 74 JOHNNY GYLLING (kd).....	55	3 april
Anf. 75 Statsrådet BRITTA LEJON (s)	56	
Anf. 76 JOHNNY GYLLING (kd).....	57	
Anf. 77 Statsrådet BRITTA LEJON (s)	58	
Anf. 78 JOHNNY GYLLING (kd).....	58	
13 § Hänvisning av ärenden till utskott	59	
14 § Förnyad bordläggning.....	59	
15 § Bordläggning.....	59	
16 § Anmälan om interpellationer.....	60	
17 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	61	
18 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	61	
19 § Kammaren åtskildes kl. 19.30.....	62	

Prot. 2000/01:90
3 april

Elanders Gotab, Stockholm 2001